

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ЕВАЛУАЦИЈА ПРЕДМЕТА ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ
У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

МАГИСТАРСКИ РАД

МЕНТОР:

Ред.проф.др Драгољуб Вишњић

КАНДИТАТ:

Зоран Сретеновић

2014. БЕОГРАД

САДРЖАЈ

1. УВОД	4
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА.....	10
2.1. Функција физичког васпитања.....	10
2.2. Програми физичког васпитања-циљеви и задаци у образовном систему Републике Србије	12
2.3. Настава физичког васпитања у иностраним образовним системима.....	20
2.4. Предмет физичко васпитање-изабрани спорт.....	24
2.5. Неки аспекти планирања наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт.....	27
2.5.1. Школски програм.....	28
2.5.2. Општи глобални план рада.....	30
2.5.3. Глобални /годишњи план рада предмета физичко васпитање-изабрани спорт.....	31
2.5.4. Оперативни план рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт.....	32
2.6. Могућности усклађивања предмета физичко васпитање и физичко васпитање-изабрани спорт.....	34
2.7. Преглед досадшњих истраживања.....	41
3. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА.....	46
3.1. Предмет истраживања.....	46
3.2. Циљ истраживања.....	46
3.3. Задаци истраживања.....	46
4. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	48
5. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА.....	50

5.1. Метод истраживања.....	50
5.2.Ток и поступак истраживањ.....	51
5.3. Узорак школа и испитаника.....	51
5.4.Варијабле.....	54
5.5. Инструменти истраживања.....	55
5.6. Статистичка обрада података.....	56
6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА.....	57
7. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРАКСУ	76
8. ЛИТЕРАТУРА.....	81
9. ПРИЛОЗИ.....	85

УВОД

Физичко васпитање као предмет, вештина и саставни део васпитања има равноправно место у породици предмета у основној школи. То је предмет који је поред матерњег језика и математике заступљен на свим нивоима образовања што говори о значају који му придају институције образовног система. Са аспекта равноправности са другим предметима предмет физичко васпитање подлеже процесима вредновања на основу усвојених стандарда и критеријума. Васпитно-образовна област физичког васпитања са предметима који су њен саставни део непрестано се процењује не само са аспекта постигнућа ученика већ и других компоненти процена које говоре о вредностима спроведеног васпитно-образовног процеса у њему. Унутар образовног система предмет физичко васпитање-изабрани спорт се непрестано евалуира.

Евалуација образовног система је недвосмислено задатак одговорних институција у области управљања просветом. За већину земаља глобална евалуација образовног система представља важан задатак. Изразито/највише се контролише колико се наставни планови и програми поклапају са општим оквирним условима и захтевима сваке школе и да ли су примењене наставне методе усклађене са потребама. Такође се проверава и успех ученика, веза школе и локалне заједнице, као и став корисника постојећој образовној понуди. Евалуација образовног система треба, пре свега, да пружи глобалну анализу функционисања образовног и васпитног рада у школи; то се односи истовремено на наставника, ученике и школу. У савременим образовним системима евалуација/вредновање се сматра непрекидним процесом. Свакодневно посматрање, процењивање и оцењивање треба да буде саставни део наставног процеса помоћу кога наставник вреднује напредовање ученика и усмерава његов развој. Закон о основама система образовања и васпитања Републике Србије прописује установама обавезу осигурања квалитета рада. Ради осигурања квалитета рада у установи се вреднују остваривање циљева и стандарда постигнућа, развојног плана и задовољства ученика и родитеља.

У савременом образовању и васпитању је све јаче истицање значаја евалуације/вредновања наставног процеса од стране наставника. Од наставника се очекује да јача своје професионалне капацитете који се исказују у вршењу сложених активности у

образовно-васпитном раду. У поступку евалуације/вредновања наставник физичког васпитања треба да, континуирано прати и вреднује остварену хоризонталну и вертикалну повезаност садржаја предмета који предаје, да прати и вреднује интересовање ученика у оквиру наставне области физичког васпитања, да планира и предузима мере подршке ученицима на основу анализе остварености/резултата наставног програма предмета физичког васпитања и предмета физичког васпитања-изабрани спорт. Наставник треба да континуирано прати и вреднује ученичка постигнућа користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења. Треба да процењује потребе ученика за додатном подршком у учењу као и да примењује различите стратегије праћења развоја различитих аспеката личности ученика (сарадња са другим ученицима, решавање конфликта, реаговање на неуспех). Вредновање сопственог рада анализом и пратећењем мотивације, задовољства, активности ученика на часу, њихове самосталности и истрајности и у раду, такође су задаци наставника. Све ово наставника ставља у једну нову улогу/позицију да о свом раду промишља на једној сложенијој и захтевнијој полазној основи.

Евалуација/вредновање предмета физичког васпитања-изабрани спорт је повезана са наставним програмом, јер представља саставни део руковођења у стицању моторички знања, умења и навика ученика у складу са индивидуалним могућностима, стању моторичких способности и усвојености здравствено-хигијенских навика. Резултати и подаци, било за појединца или одељење, утичу на наставни програм тиме што указују на области: развој моторичких способности; спортско-техничко образовање; индивидуална и колективна тактика изабране спортске гране; теоријско образовање; правила изабраног спорта и организацију унутар одељењских и међуодељењских такмичења у којима ученици нису остварили очекиване резултате. На овај начин евалуација постаје не само средство за руковођење развојем ученика, већ и за доношење одлуке о изменама наставног програма овог предмета, у току текуће школске године или у наредној/наредним. Евалуација осветљава квалитет планираног и реализованог програмског садржаја у току једне школске године за одређени разред, изабрану спортску грану и треба да послужи као полазна основа за поновно одређивање структуре наставног програма у наредној школској години.

Физичко васпитање има јединствену позицију у образовном систему, зато што доприноси складном развоју тела и ума и друго, зато што практиковање физичког

вежбања вишеструко утиче на квалитет живота када се школски дани окончају. Оно такође пружа очигледан оквир за образовање деце и младих о важности толеранције и фер плеја. Наставна област физичког васпитања у нашем образовном систему (Физичко васпитање, обавезни наставни предмет, Физичко васпитање-изабрани спорт, обавезни изборни предмет, ванчасовне и ваншколске активности), садржајем који се реализује решава низ савремених питања у оквиру образовног процеса које не нуди ни један други предмет. Предмет носи одговорност за пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањем; утиче на развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности; гради свест о значају одрживог развоја, заштити и очувању природе и животне средине, еколошке етике и заштити животиња; оспособљава за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу; развија свест о себи, самоиницијативу и изражавање свог мишљења; развија и негује поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости.

У преамбули Одлуке о улози спорта у образовању, коју је донео Европски парламент у новембру 2007.године, посебно је скренута пажња на то да је физичко васпитање „школски предмет у оквиру којег се деца припремају за здрав живот и да је оно усмерено на њихов целокупан физички и метлани развој, да се кроз њега преносе важне друштвене вредности као што су правичност, самодисциплина, солидарност, толеранција, тимски дух и фер плеј" и заједно са спортом сматра се „једним од најважнијих оруђа у социјалној интеграцији" (Хардман,2009).

Пад физичке активности код извесног броја деце и младих је елемент који доприноси порасту гојазности, дијабетес мелитуса и високог крвног притиска код ове популације. Ови фактори никада раније нису били примећени у тако раном узрасту. Да је проблем недовољне и неадекватне физичке активности достигао ниво националних размера у Србији, доказује доношење Уредбе о Националном програму превенције, лечења и контроле кардиоваскуларних болести у Републици Србији до 2020.године. У

Уредби се износе подаци да 46,50% становништа има хипертензију, 18,30% је гојазно а 74,30% није довољно физички активно. Здравствена струка препоручује да се у планирању физичког васпитања повећа обим редовне наставе и ванчасовних и ваннаставних активности у оквиру школског програма, како би се зауставио овај тренд.

Савет Европе препоручује да владе држава чланица:

- проуче начине на који се настава физичког васпитања може унапредити, за сву децу и младе укључујући и оне са инвалидитетом;
- да редефинишу улогу и сврху коју физичко васпитање треба да испуни у оквиру школског плана и програма;
- побољшају квалитет физичког васпитања који је доступан деци и младима у школама и обезбеде потребно време, на пример три сата физичког васпитања недељно за свако дете, да би се постигли постављени циљеви;
- да се промовише идеал једног сата физичке активности сваког дана за децу и младе, укључујући како физичко васпитање у школском окружењу, тако и рекретивни активности ван школе;
- да се преиспитају наставни планови и програми, статус предмета, расположивост и стање објеката, питања полова и инвалидности;
- да се утиче на мотивацију, статус, квалитет обуке и усавршавање наставника физичког васпитања;
- да се уведу кампање за децу и младе који теже активнијем животним стилу.

Напори стручњака из области физичког васпитања да докажу неопходност већег фонда наставних часова, у наставним плановима дали су резултат. У прошлости је у наставним плановима основног образовања и васпитања, физичко васпитање било је заступљено са два часа недељно, укључујући један час спортских активности. Физичком васпитању као обавезном предмету са недељним фондом од два часа од школске 2007/2008. године у програм за други циклус основног образовања и васпитања прописан је нови предмет, Физичко васпитање – изабрани спорт са једним часом недељно. На овај

начин наставна област физичко васпитање је добро позиционирана у образовном систему. Сада треба уложити стручне напоре у правилно осмишљавање часова физичко васпитање-изабрани спорт. Наиме, треба константно пратити и истраживати интересовања, потребе, напредак и развој способности ученика. Треба истраживати која средства у настави треба користити, односно, који спортови, који ће видови активности најбоље допринети побољшању способности код ученика, повећати њихове како моторичке способности, тако и њихове потребе и интересовања за бављење одређеним спортом или неком физичком активношћу и ван образовног система. Истраживање које је објавило америчко Министарство здравља (U.S. Department of Health and Human Services, USDHHS, 1996) указује на то да похађање и активно учествовање у настави физичког васпитања представља одлучујући фактор у промовисању здравог начина живота младих. Резултати истраживања (Мартиновић, 1999; Радовановић, 1994) указују на то да је један од главних чинилаца у формирању позитивног односа младих према физичком вежбању настава физичког васпитања. Централну улогу у унапређивању образовања и васпитања има наставник јер он непосредно утиче на учење и развој ученика. Једна од кључних елемената наставничке компетенције је вредновање/евалуација професионалне праксе. Наставник треба континуирано да прати интересовања ученика у оквиру предмета који предаје, планира и предузима мере подршке ученицима на основу анализе остварености планираног програма наставе, а на основу континуираног праћења и вредновања ученичких постигнућа. Такође треба да прати и вреднује ефикасности сопствених метода на основу ученичких постигнућа, а у складу са индивидуалним способностима ученика као и да вреднује сопствени рад на основу анализе и праћења мотивације, задовољства, активности ученика на часу, њихове самосталности и истрајности у раду. Нови предмет, иако се дефинише као засебан, заправо је саставни део наставе физичког васпитања. Специфичност предмета физичко васпитање-изабрани спорт је у томе што нема прописаног програмског садржаја, већ дати оквир, у циљу и задатку, као и у општим и посебним оперативним задацима, дефинише исти. Дидактичко-методичким упутством прописан је начин реализације изабране спортске гране. Наставник физичког васпитања за сваки спорт који је уврстио у понуду, креира програм/садржај у оквиру школског програма. Физичко васпитање, као наставна област у образовном систему Републике Србије је добро позиционирано као и у ширем друштвеном контексту, евидентна је и

чињеница да постоје и многе нелогичности и неадекватности у процесу реализације ове наставне области. Тако на пример на квалитет и начин реализације наставног плана и програма, у предмету физичко васпитање-изабрани спорт утиче недостатак потребних просторних услова, постоји проблем како у одређеном степену испоштовати интересовања ученика за одређене спортове, као и и проблем организовања заједничке наставе када су оба пола ученика на једном часу.

Различита реализација предмета физичко васпитање-изабрани спорт као и питање организације и квалитета наставе определила је и циљ овог рада. Овај рад има за циљ евалуацију предмета физичко васпитање-изабрани спорт у основној школи.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

2.1. Функција физичког васпитања

Савремена техничко-технолошка достигнућа и савремени начин живота изложили су савременог човека великом емоционалном и интелектуалном напору, који је праћен смањеним физичким ангажовањем. Јувеналова изрека „У здравом телу, здрав дух“, данас добија све више на значају. Током историје значај физичког васпитања је различито тумачен, да би у нашој епохи, физичко васпитање било у функцији очувања здравља, као једно од темељних вредности у животу сваког човека. Физичким васпитањем се негује, развија и унапређују психофизичке способности и здравље што му даје обележја универзалности. Реални домети и правци деловања физичке активности, њена улога у животу савременог човека, односно њене основне функције, аутори различито тумаче и углавном се оне посматрају у склопу физичког васпитања и спорта. Ради разумевања суштине наставе физичког васпитања неопходно је дефинисати њене социјалне аспекте и друге објективне функције. Израз функција у друштвеним наукама најчешће је везан за појам функционисања (дејствовати, делати, радити, ићи, вршити службу, службовати), чиме се под функцијама физичког васпитања подразумева „њој својствена особеност да делује на човека и људске односе, задовољавајући и развијајући потребе појединаца и друштва”(Матвејев, 1984) путем непосредне усмерене активности. Велики број аутора има различита полазишта ове проблематике која су утицала да тумаче, дефинишу и сагледавају функције физичког васпитања на различите начине. Разноликост се креће од тога да се функције физичког васпитања свODE на нека појединачна својства, чиме умањују потенцијал физичког васпитања, до тога да се функцијама понекад додају и неке функције, које, ипак, примарно не припадају(или не припадају “само“) физичком васпитању. Велики број аутора у најновијим анализама представља или утврђује функцију физичког васпитања.

Матвејев(1984) прави поделу у две групе:

- специфичне (посебне образовне; нарочите практичне функције; посебне „спортске”; специфичне рекреативне и здравствено-реhabилитационе),
- опште културне (комуникативна; транслаторно-информативна; нормативна и естетска).

Петерсон је (по Матвејеву, 1984) издвојио пет функција:

- социјално-практична (социјална функција),
- информативно-сазнајна (когнитивна функција),
- комуникативно-васпитна (педагошка функција),
- естетска и
- функција одмора и забаве (рекреативна функција),

наглашавајући да се не стварају само културне вредности, већ и могућности за саморазвој и деловање, чиме се остварују стваралачке мугућности и у физичкој и у духовној сфери.

У свету и код нас доминантна је студија америчког аутора Лумпкинове (Лумпкин, А. 1987) о функцијама физичког васпитања, која почива на теорији развоја личности (три основна подручја развоја: когнитивни, афективни и психомоторни), па тако су као исход настале: когнитивне функције физичког васпитања, афективне функције физичког васпитања и психомоторне функције физичког васпитања.

Когнитивне функције физичког васпитања:

- познавање (функционисања тела, здравља, раста и развојних процеса, моторичког учења);
- разумевање (правила игре, вештине, стратегија, безбедност, лепо понашање).

Афективне функције физичког васпитања:

- социјалне (самопоуздање, афилијативност, вредносни судови, развој карактера, способност комуницирања, фер плеј);
- емотивне (самоконтрола, самодисциплина, забава, смањење тензије, самоизражавање, учење о томе како се губи и добија).

Психомоторне функције физичког васпитања:

- основна техника покрета (локомоторне и манипулативне вештине, перцептуално-моторне вештине);
- физичка спремност (кардиоваскуларна издржљивост, мишићна снага, флексибилност).

Прописаним наставним планом и програмом за основну школу (*Службени гласник-Просветни гласник РС*, 6/2007; 5/2008; 6/2009 и 2/2010.) у дефиницију циља физичког васпитања уграђена је теорија развоја личности која се односи на основна подручја развоја: когнитивни, афективни и психомоторни. Зато је циљ физичког васпитања да разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим образовно-васпитним подручјима, допринесе интегралном (когнитивном, афективном, моторичком) развоју личности ученика, развоју моторичких способности; стицању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

2.2. Програми физичког васпитања-циљеви и задаци у образовном систему Републике Србије

Од завршетка Другог светског рата па до данас усвојено је 12 планова и програма физичког васпитања за основно васпитање и 4 плана и програма за предмет физичко васпитање-изабрани спорт. Они су према Родићу, педагошки и образовно-васпитно дезорјентисани јер се образовни систем налази у сталној реформи у којој гомилање знања извршава свој друштвени задатак. Настава физичког васпитања сведена је на стицање моторичких стереотипа, вештина и фонда спортско техничких умења и вештина које за ученика немају практичну примењивост у свакодневном животу и/или специфичним условима живота и рада (Родић, 2002). Врло актуелно питање наставе физичког васпитања иницирао је Здањски (1998) у свом раду Нови програми физичког васпитања у основним и средњим школама, истич: ”више нису довољне ситне квантитативне преправке наставних програма физичког васпитања, Школа мора изградити нови модел који ће бити отворен према младом човеку и према друштвеној стварности у којој се он развија и коју он ствара.“

Период после Другог светског рата можемо поделити у два периода, која се у многама разликују, са аспекта развоја циља и задатка физичког васпитања. Први период је од завршетка рата па до осамдесетих година двадесетог века, у коме настава физичког васпитања функционише чак и без дефинисаног циља. У одређеној фази реализације уследиле су дефиниције циља физичког васпитања које су пројектовале државни интерес

у овој области. У овом периоду све је било подчињено радничкој класи и јачању одбрамбене моћи државе. Главне врлине које треба развијати кроз наставу физичког васпитања су телесна снага и послушност. И задаци физичког васпитања, у том периоду, су одређивани првенствено из сфере „виших“ тј. државних интереса, док су интереси и потребе развоја личности били у другом плану или су били занемарени (Матић и сар., 1992).

Између педесетих и седамдесетих година двадесетог века, циљ и задаци физичког васпитања, идеологизовани тадашњим општим оријентацијама у образовању и васпитању, били су недовољно јасни, предимензионирани и неоствариво далеко од могућности индивидуалног развоја личности детета (Вишњић и сар., 2004).

Други период почиње почетком осамдесетих година када се захваљујући ангажовању стручњака из области физичког васпитања и напору професора Матића и његових сарадника у оквиру истраживања „Аксиолошке и методолошке основе ревалоризације телесног кретања-вежбања“ појављује једна од првих дефиниција циља физичког васпитања, хуманистичке оријентације, окренута потребама деце и младих (коју је формулисао просветни саветник Никола Пајић) и гласи:

„Циљ физичког васпитања је да ученици кроз разноврсне облике систематског вежбања и теоретског васпитања и образовања схвате смисао, вредности и значај физичког васпитања за свој физички развој, здравље, радну и одбрамбену способност, личну и друштвену срећу-задовољство које им оно пружа“. Овом дефиницијом се циљ физичког васпитања усмерава на индивидуални развој појединца, али се и даље прожимају елементи „државних интереса“. Од овог тренутка започео је развојни процес дефинисања циљева физичког васпитања. Као званичне дефиниције циља физичког васпитања појављују се две и гласе:

„Циљ васпитно-образованог рада у физичком васпитању је да се задовољавају потребе ученика овог узраста за кретањем и да се доприноси увећању њихове адаптивне и стваралачке способности у савременим условима живота и рада, као и да се развија здравствена култура ученика, неопходна ради очувања здравља.“(*Службени гласник СР Србије, бр. 2/86*).

„Циљ физичког и здравственог васпитања је задовољење потребе ученика за кретањем, допринос повећању адаптивне и стваралачке способности ученика у савременим условима живота и рада, развијање здравствене културе неопходне ради очувања здравља и стварање трајне навике да се физичко васпитање угради у свакодневни живот и културу живљења уопште.“(*Службени гласник СР Србије, бр. 4/90*). Дефиниције су једним делом усмерене ка индивидуалном развоју ученика, али и даље садрже одређене елементе који, не припадају једном конкретном, а опет свеобухватном циљу физичког васпитања.

Наставним планом и програмом се за сваки разред утврђује који ће се наставни предмети изучавати у сваком разреду, са колико часова недељно и у току школске године. Који програмски садржај ученика треба да савлада у сваком разреду и у току трајања образовања у целини. Предмет физичког васпитања у нашој земљи, гледано кроз постојање у наставном плану и програму, суочаван је са честим променама. Ступањем на снагу новог Плана и програма образовања и васпитања престао је да важи Правилник о заједничком плану и програму образовно-васпитног рада у основној школи (*Службени гласник СР Србије, бр. 2/86*). Усвојени Правилник о наставном плану и програму основног образовања (*Службени гласник СР Србије, бр. 4/90*) примењује се од првог до осмог разреда основне школе од школске 1990/1991.године, а програми почев од првог и петог разреда поступно за генерације које улазе у одговарајући програм образовања. Физичко и здравствено васпитање у плану основног образовања и васпитања до 1990.године реализовано је са три часа недељно од I до VIII разреда. Задаци наставе физичког васпитања су да ученици: упознају значај и суштину физичког вежбања; подстичу хармоничност физичког развоја и правилног држања тела; развијају здравствену културу ради ефикасног очувања здравља, повећавају отпорност организма на штетне утицаје савременог начина живота и рада као и других неповољних утицаја еколошке средине, усвоје одређен фонд моторичких знања, умења и навика неопходних за ефикасно задовољење потребе развоја и очувања здравља, користе слободно време и решавају свакодневне моторичке задатке, подстичу и активирају латентне способности и изузетне моторне надарености за свестарно развијање и усавршавање у спорту и плесу. С обзиром на значај анатомско-физиолошке промене организма, у појединим развојним раздобљима основношколског узраста, одређени су оперативни задаци. Оперативни задаци I, II и III разреда су:

- помагати оптимални раст и развој детета који је отежан промењеним условима живота и рада, везаних за полазак и боравак у школи;
- утицати на развој мишића како би се осигурао нормалан развитак скелета;
- утицати на развој манипулативних покрета, чија се неразвијеност манифестује повећањем трошења енергије и бржом појавом замора;
- утицати на повећање способности апарата за дисање и крвоток правилним смењивањем интервала рада и одмора;
- утицати на развој рецептора који су пресудни за ефикасност адаптације на савремене услове живота и рада;
- задовољавати примарне мотиве ученика, посебно потребе за кретањем и игром;
- развијати енергетске и кинетичке елементе кретања применом природних и других облика кретања;
- развијати елементе ритма сједињавањем кинестетичких и енергетских елемената у органску целину(рад-одмор, напредовање-реализација-убрзање -успоравање).

За ученике IV и V разреда одређени су следећи оперативни задаци:

- стимулисати телесни развитак повећањем снаге мишића и даљим развојем способности;
- подмирити примарне биолошке мотиве изражене у потреби за кретањем, игром и борбом;
- утицати на развој моторичких способности, а посебно на развој брзине, координације, гipкости и експлозивне снаге;
- развијати зглобно-мишићну (кинетичку) осетљивост која се манифестује свесним и самосталним управљањем својим покретима;
- повезати моторичке задатке у целину, али без стварања крутих моторичких аутоматизама;

- задовљавати потребе за афирмацијом, али и сузбијати тенденцију прецењивања властитих способности услед недовољно развијене самокритичности;
- задовољавати потребе ученика и ученица за групном индетфикацијом која у значајној мери убрзава процес социјализације личности;
- развијати способности за посматрање, доживљавање и стварање естетских вредности (лепота кретања, лепота спортске игре, лепота природе);
- уводити ученике и ученице у организован систем припреме за игру, сусрете и манифестације.

Оперативни задаци у VI, VII и VIII разреду треба да:

- ублаже негативне последице несразмере раста костију, мишића и количине масног ткива;
- отклоне несразмере између раста срчаног мишића, масе тела и крвних судова, што све условљава брзо замарање и дужи опоравак;
- делују на брзо успостављање нарушених координацијских способности, а с обзиром на убрзан раст, што се манифестује специфичним нерационалним начином кретања;
- подстичу развој моторичких способности: гipкост, равнотежу, прецизност, брзину, експлозивност и репетитивне снаге;
- усмеравају ученике на индивидуално дозирана оптерећења у складу са њиховим потенцијалним могућностима;
- помогну ученицима у афирмацији личности;
- развију потребе за стваралаштвом у два основна смера: у смеру спортско-техничких достигнућа (индивидуални максимални учинак у појединој спорској грани) и у естетском обликовању и доживљавању моторичких активности.

Програмски садржаји предмета физичко васпитање реализовани су кроз три тематска подручија: развијање физичких способности, спортско-техничко образовање и повезивање физичког васпитања са животом и радом. Наставним планом је предвиђена реализација спортских активности ученика са по једним часом седмично у сваком разреду од четвртог до осмог, односно по 38 часова годишње од четвртог до седмог и 36 часова годишње у осмом разреду. Програмски садржаји спортских активности су прописани и прате програмске садржаје предмета физичко васпитање. Настава се реализује са два часа физичког васпитања и једним часом спортских активности. Часови предмета физичко васпитање реализовали су се кроз редован распоред часова, док се час спортских активности ученика могао се реализовати као предчас, после одржане наставе или у супротној смени. Спортске активности ученика је било могуће реализовати и ван школе по посебном распореду.

Томислав Ацковић, на пример у свом чланку "Суноврат физичког и здравственог васпитања у основној школи", даје критички осврт на промене у наставном плану и програму у току 1990.и 1991.године. Дотадашњи назив предмета физичко и здравствено васпитање мења назив у физичко васпитање (које је и данас у употреби), а из програмског садржаја искључена су два тематска подручја: теоријско васпитање и идејно васпитни рад. Ове промене по мишљењу аутора значајно су допринеле паду квалитета наставе физичког васпитања.

Физичко васпитање у плану основног образовања и васпитања од школске 1991/1992.године до школске 1994/1995. године реализовано је са три часа недељно од I до III разреда, а од IV до VIII разреда са два часа физичког васпитања и једним часом спортских активности ученика. Часови спортских активности ученика признавали су се наставнику физичког васпитања као наставни у оквиру 20 часова редовне наставе (чл.27.став 3.Закона).

Од школске 1995/1996.године настава физичког васпитања у основном образовању и васпитању изучава се са три часа физичког васпитања од I до III разреда, а од IV до VIII разреда са два часа физичког васпитања и једним часом спортских активности недељно на којима се остваривао посебан спортски програм. Циљ и задаци наставе физичког васпитања остају исти као у предходном наставном плану и програму. Да би се

реализовала настава спортских активности било је потребно да се 80% родитеља ученика једног одељења, путем анкете изјасне да желе да њихово дете похађа ову наставу. Изменама наставног плана и програма (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр. 6/96*), укида се изјашњавање родитеља и настава спортских активности постаје обавезна за све ученике. Садржај спортских активности чиниле су спортске гране које су наведене у поглављу „Спортске гране-изборни програм” (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр. 5/95*). За спортске гране ученици су се опредељивали на почетку школске године. Једна спортска грана обрађивала се током школске године. У мешовитим одељењима могле су се изабрати две спортске гране. Настава је била обавезна за све ученике у одељењу и припадала је редовном распореду часова. Часови изборног програма за ученике могли су се одржавати и у супротној смени. Ученици су оцењивани једном бројчаном оценом из наставе физичког васпитања и спортске активности.

Од школске 2007/2008.године наставним планом за други циклус основног образовања и васпитања, поред обавезног предмета физичко васпитање, прописан је нови предмет физичко васпитање-изабрани спорт, који је обавезан изборни предмет.

Нови наставни програм донео је и нови циљ и задатке предмета. Циљ физичког васпитање је да разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим образовно-васпитним подручијама, доприносе интегралном развоју личности ученика(когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, знања навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Општи оперативни задаци физичког васпитања треба да допринесу подстицају раста и развоја ученика и да утичу на правилно држање тела. Усмерени на развој и усавршавање моторичких способности. Реализацијом прописаног садржаја ученик стиче моторичка умења и теоријска знања, усваја знања која доприносе разумевању значаја и суштине васпитно-образовног подручја физичког васпитања, оспособљава се да стечена знања, умења и навике користи у свакодневном животу и формира и учвршћује морално вољне квалитете.

Посеби оперативни задаци усмерени су на развој моторички способности, стицање и усавршавање моторичких умења и навика, примени стечених знања и умења и навика у условима игре и такмичења. У функцији су социјалних потреба ученика, доживљавања естетских и етичких вредности физичке културе, подстицања и јачања вољних особина личности.

Обавезни изборни предмет физичко васпитање-изабрани спорт се изучава са једним часом недељно од V до VIII разреда и бројчано се оцењује. Циљ предмета физичко васпитање-изабрани спорт је да ученици задовоље своја интересовања, потребе за стицањем знања, способности за бављење спортом као интегралним делом физичке културе и настојања да стечена знања примењује у животу (стварање трајне навике за бављење спортом и учешћем на такмичењима).

Општи оперативни задаци се не разликују од основних општих задатака физичког васпитања и односе се на:

- развој моторичких способности, учење и усавршавање моторичких форми изабраног спорта;
- стицање теоријских знања и правила такмичења изабране спортске гране;
- формирање трајне навике за бављење изабраним спортом;
- социјализацију личности и неговање етичких вредности према учесницима у спорту;
- подстицање талентованих ученика за бављење спортом.

Посебни оперативни задаци усмерени су према развоју специфичних моторичких способности карактеристичних за успешно бављење изабраном спортском граном. Још се односе и на стицање неопходних знања из изабраног спорта, принципе, технике, тактике, начин вежбања-тренирања стицање ширих тактичких знања и правила такмичења, реализацијау такмичења на ниво школе у изабраној спортској грани, стварање објективне слике ученику о способностима и могућностима за успех у изабраном спорту. Програмски садржаји овог предмета нису прописани, већ се наставницима препоручује да програмске садржаје који сами састављају усмере на развијање физичких способности специфичних за

изабрани спорт, усвајање моторичких знања, умења и навика изабраног спорта и теоријског образовања из области изабраног спорта (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр. 6/07, 5/08, 6/09 и 2/10*).

2.3. Настава физичког васпитања у неким иностраним образовним системима

Данас је физичко васпитање наставни предмет који се у свим земљама света изучава на свим нивоима образовања, поред матерњег језика и математике процентуално је највише заступљен. Истина, његов назив није свуда идентичан, али је програм који обухвата у великој мери сличан. Под називом физичко васпитање среће се у наставном плану Србије, Грчке, Италије и Норвешке. Употребљавају се и називи: фискултура (Русија, Бугарска), спорт (Немачка и Шведска), физичко и спортско васпитање (Француска), моторичко образовање (Италија), здравствено и физичко васпитање (Јапан). У већини земаља света се изучава као самостални предмет. У Француској се у прва четири циклуса (првих пет разреда) изучава у блоку са уметничким васпитањем.

Реформа образовања у Руској Федерацији започела је доношењем новог наставног плана и програма. Дужина основног образовања је уједно и дужина обавезног школовања и износи девет година. Основна школа је подељена на почетно основно образовање, траје четири године, и основно опште обрзовање које траје пет година-непотпуно средње образовање. Наставни планови обавезног деветогодишњег образовања садрже обавезне наставне предмете, обавезне изборне и факултативне предмете. Наставни предмети се организују као појединачни предмети, групе предмета и наставне области. Физичко васпитање је заступљено у наставном плану као обавезан предмет са 2 часа недељно у свим разредима (од првог до деветог) са 68 часова годишње (Министарство просвете, 1995). Наставу физичког васпитања реализује предметни наставник у свим разредима. Основни задаци физичког васпитања су: побољшавање здравља, физичког развоја и подизање радне способности ученика: пружање знања из области хигијене и медицине, усвајање неопходних појмова и теоретских података из физичке културе и спорта, те развијање основних покретачких вредности. Садржај програма физичког васпитања подељен је на четири дела:

- основна знања (садржај која утиче на проширивање знања ученика о сопственом организму, о хигијенским захтевима, о изабраном виду спорта, о могућности човека, његове културе и вредносних оријентација);
- општа физичка припрема (садржај у којима су дата вежбања, команде и друге неопходне физичке радње које утичу на формирање опште културе покрета, који развијају пожељне физичке квалитете);
- специјална припрема (садржај у којима је дат програм из кошарке који утичу на технику и тактичку обученост ученика) и приближне показатеље физичке припремљености (садржај у којој су дата вежбања и тестове који помажу да се прати степен припремљености ученика).

Успех у предмету одређен је нивоом односа према свом усавршавању, знању основних поставки теорије физичке културе, начином усвајања физичких и специјалних навика, умећем да се самостално решавају нека питања сопствене физичке припремљености. (Министарство просвете, 1995. стр.77 од 78.).

Реформисани систем образовања у Пољској примењује наставни план и програм у више етапа едукације (по принципу 3+3+3), у којој субјекти васпитања и образовања морају бити не наставни предмети, већ ученикова личност и потребе везане за развој те личности. У првој етапи овог образовног система (одељења од I до III разреда) нема поделе на предмете (интегрална настава), а у другој етапи (од IV до VI разреда) настава је делимично подељена на предмете укључујући блок часове из неких предмета. За предмет Физичко васпитање предвиђена су по три наставна часа недељно у другој етапи. Настава физичког васпитања мора бити усклађена са психофизичким развојем и могућностима ученика. Реализација планираног програмског садржаја није императивно условљена (Вујисић, 2001).

У мађарском образовном систему у складу са наставним планом и програмом дате су оквирне пропорције за поједине наставне области. За предмет физичко васпитање и спорт предвиђено је 10 до 14 одсто времена у недељном фонду часова за прва четири разреда основне школе, односно 9 до 13 одсто од петог разреда. Садржај програма предмета подељен је на четири дела: развој здравог тела (садржај разних животних околности, вежбе дисања, систематског завршавања кретних делатности музиком, вежбе за правилно држање тела); развијање кретне културе (садржај за стицање разних

природних облика кретања у различитим условима и различитим варијантама); развијање моторичких способности (садржина која утиче на развијање кондиционих и координацијских способности) и одржавање кретних захтева (садржај систематског утицаја на хигијенски начин живота и физичку активност).

У образовном систему Црне Горе предмет физичко васпитање заступљен је са по три часа недељно од првог до шестог разреда основног образовања. У трећем циклусу (седми, осми и девети разред) поред два часа физичког васпитања, (обавезни програм) реализује се и програм који школа мора да понуди ученицима и то: спортско-рекреативни садржаји, спорт за спортисте и уметнички садржај (плес, спортски плес и фолклор). Програм по избору ученика обухвата програмске садржаје изабраног спорта (кошарке, рукомета, одбојке и фудбала). Ученици се на основу својих способности и интереса опредељују за један спорт у коме желе да се усавршавају. То значи, да се ученик изјашњава за овај предмет у VII разреду и да може да га изучава једну, две или три школске године. Похађање изборне наставе је обавезно за све ученике који су се определили. Да би се избор остварио школа је дужна да обезбеди просторне и друге услове за реализацију изабраног спорта. Укупан фонд часова физичког васпитања у плану деветогодишњег основног образовања је 10,6% од укупног фонда часова, само матерњи језик и математика су заступљени с већим процентом часова. У образовном систему усвојени су наставни програми за 37 изборних предмета, који су разврстани у категорије. Једну групу предмета чини ликовна култура и физичко васпитање, ученицима се из ове категорије предмета нуди да бирају ликовну радионицу, спорт за спортисте и плес. Ученици се путем анкете изјашњавају за два од најмање пет понуђених изборних предмета од којих је обавезан страни језик. Према подацима Министарства просвете Црне Горе од школске 2009/2010.године до школске 2012/2013.године за изборни предмет спорт за спортисте изјашњавало се до 42,3% ученика, што је највећи проценат од 37 понуђених изборних предмета. Интересовање ученика за изборни предмет плес у наведеном периоду кретао се од 6,7% до 4,6% ученика. Циљеви изборне наставе физичког васпитања су подмирење био-психо-социјалних мотива за кретањем и повећање адаптивних и стваралачких способности ученика, овладавање разноврсним спортско-техничким садржајима изборног спорта, развијање склоности и способности, упознавање плесне и фолклорне традиције свог и других народа, овладавање савременим плесним

достигнућима, јачање поверења у себе, разумевање и поштовање различитости, као и стварање трајне навике да се бављење спортом и уметничким садржајима угради у свакодневни живот (Завод за школство, 2005). Реализацијом изборног предмета спорт за спортисте, поред усвајања одређених спортско-техничких знања и развоја склоности, обезбеђује се забава и разонода, афирмише се појединц, колектив и школа. Школским спортом жели се утицати на ученике у циљу стварања трајне навике за бављење спортом.

У Словенији је уведена деветогодишња основна школа (по моделу 3+3+3), са поласком у школу са 6 година. У прва три разреда наставу изводе само учитељи, од четвртог до шестог разреда учитељи и предметни наставници, а у остала три разреда само наставници. У новом наставном плану и програму у свих девет година основне школе за предмет Телесно (спортско) васпитање предвиђена су укупно 834 часа (фонд часова одмах после матерњег језика и математике). Циљеви предмета јесу: оптимални телесни развој и развој кретних (физичких) и функционалних способности; усвајање различитих облика кретања, игара и спортских знања; пријатно доживљавање спорта и васпитање за игру; упознавање са теоретским информацијама. Садржаји су прилагођени добу ученика. У прва три разреда основне школе ученици упознају и усвајају природне облике кретања и игру, атлетску, гимнастичку и пливачку абечеду, плесну игру и игру са лоптом, те иду на излете и походе. У четвртом, петом и шестом разреду ученици и даље усвајају природне облике кретања са нагласком на општу кондицијску припрему и игре. Усвајају знања из атлетике, гимнастике са ритмичким изражавањем, плеса, мале кошарке, одбојке, рукомета, малог фудбала, пливања и неких активности у води, скијање и неких зимских активности, изводе излете и захтевне планинске походе. У додатне програме које школа нуди а ученици се могу добровољно одредити налазе се изборни предмет Спорт и плесне активности.

Предмет физичко васпитање у свим наведеним земљама изучава се са три часа недељно, осим у Русији, где се изучава са два часа недељно. Без обзира на различит назив предмета у образовним системима, постоје кључни елементи који су заједнички за овај предмет. Циљ предмета има заједничке карактеристике: развијање физичких способности, усвајање кретних умења и усвајање основних теоретских знања. И поред наведених заједничких карактеристика постоје низ разлика у наставним програмима и вредновању постигнућа ученика. У наведеним образовним системима нема предмета из наставне

области физичко васпитање који је сврстан у категорију обавезних изборних предмета, као што је то случај у нашем образовном систему.

У складу са прихваћеним општим концептом савременог учења данас учење почива на методама наставе који су оријентисане ка ученику. То другим речима, значи да у наставном процесу данас више није у првом плану реализација прописаног наставног плана и програма на националном нивоу. Напротив, при осмишљавању наставе се данас у већој мери, него до сада, води рачуна о интересовањима ученика. Извесно је да савремени инострани образовно-васпитни системи, ученика третирају као активног субјекта у васпитно-образовном процесу, па према томе, и у планирању наставног програма.

2.4. Предмет физичко васпитање-изабрани спорт

Реформом наставних планова и програма за основно образовање од 2007. до 2010. године уобличен је правни оквир и нормативни статус предмета физичко васпитање и предмета физичко васпитање-изабрани спорт. Настава физичког васпитања реализује се у првом циклусу (од I до IV разреда) основног образовања са три часа недељно, у другом циклусу (од V до VIII разреда) реализује се са два часа недељно. Корпусу обавезних изборних предмета у другом циклусу основног образовања придодат је од школске 2007/2008. године нови предмет физичко васпитање-изабрани спорт, који се реализује са једним часом недељно. Увођење предмета Физичко васпитање-изабрани спорт у план за основно образовање може се посматрати као одговор на потребу ученика за самоактуелизацијом и физичком активношћу која афирмише појединца.

Циљ овог предмета усмерен је према ученику ради задовољења индивидуалних потреба, радозналости и жеље за достигнућима у изабраној спортској грани. Стварање трајне навике код ученика за бављење изабраном спортском граном и учешћем на такмичењима. Општи оперативни задаци наставе физичко васпитање-изабрани спорт усмерени су на задовољење примарних мотива и потреба ученика за кретањем, игром и такмичењем као и подстицање потребе ученика за личном афирмацијом, групном идентификацијом као доприносом за бржу социјализацију личности. Задаци се односе и на потребу за ставралаштвом у правцу спортско-техничких и тактичких достигнућа и доживљаја личног учинка у спорту кроз примену стечених знања и вештина у систему

школских спортских такмичења. Такође, оперативни задаци омогућавају развој и одржавање моторичких способности, стицање теоријских знања у изабраном спорту на основу познавања правила такмичења у истом. Откривањем даровитих и талентованих ученика за одређени спорт и њихово подстицање да се баве спортом, формирају се морално вољни квалитети личности. Посебни оперативни задаци су системски усмерени на развој и одржавање специфичних моторичких способности, које су нарочито значајне за успешно бављење изабраним спортом, учење и усавршавање основних и сложених елемената технике изабраног спорта, принципа технике, начин тренирања, стицање тактичких знања, правила такмичења. Обавезна реализација такмичења на одељенском и разредном нивоу и задовољење социјалних потреба усвајањем етичких вредности, поштовањем противника, правила такмичења и фер плеја саставни су део овог процеса. Посебни оперативни задаци за VII и VIII разред упућују наставника да објективно представи ученику његове могућности за учешће у изабраном спорту и подстицање стваралаштва ученика у спорту. Предмет физичко васпитање-изабрани спорт је обавезан изборни предмет по наставном плану и програму за све ученике у другом циклусу основног образовања и васпитања од школске 2007/2008.године. Реализује се са једним часом недељно који се уноси у распоред часова школе. Бројчано се оцењује и улази у просечну оцену код утврђивања општег успеха ученика. Основни организациони облик рада је наставни час. Часови се уписују према редовном распореду часова у рубрику Књиге евиденције образовно васпитног рада (дневник) под називом физичко васпитање–изабрани спорт (нпр.кошарка) и посебно се нумерише од 1. до 36. часа у V, VI и VII разреду, од 1. до 34. у VIII разреду.

Сваки ученик је обавезан да се определи за један спорт од понуђених спортова на почетку школске године. Такође, опредељење за одређени спорт се може реализовати на крају претходног разреда. У сваком разреду ученици могу да наставе изабрани спорт од претходне школске године или да изаберу другу спортску грану. Избор спорта врши се на нивоу одељења. Прихватају се они спортови за које се определило највише ученика у једном одељењу (цело одељење реализује програм изабраног спорта целе године).

Садржаји предмета физичко васпитање-изабрани спорт могу се реализовати у објектима школе, на одговарајућим вежбалиштима-објектима ван школе, под условом да

се налазе у близини школе или да је ученицима организован наменски превоз (спортска хала, базен, отворени терени, клизалиште, скијалиште, итд).

Школа ученицима треба да направи такав избор да њиме буду понуђена најмање два индивидуална и два колективна спорта. Уколико школа има оптималне услове за рад, ученицима се може понудити и више спортова. Предлог за изабрани спорт даје стручно веће наставника физичког васпитања. Предлог мора бити реалан. Предлажу се спортови за које постоје адекватни услови. Планирање образовно васпитног рада спроводе наставници у складу са основним принципима планирања у настави физичког васпитања. Обавезна је израда годишњег плана рада из кога проистиче месечни/оперативни план рада. Часови се могу организовати у истој смени у оквиру распореда часова са другим предметима или у супротној смени ако за тим постоји потреба и адекватни услови. Наставник физичког васпитања у истом одељењу обавезно остварује два часа физичког васпитања и један час физичко васпитање-изабрани спорт (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр.6/07*).

Садржај предмет физичко васпитање-изабрани спорт, (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр.6/07, 5/08, 6/09 и 2/10*), није прописан већ се наставници упућују да у поступку сачињавања програма од V до VIII разреда он буде усмерен на:

- развијање моторичких способности ученика;
- спортско-техничко образовање ученика (обучавање и усавршавање технике);
- индивидуална и колективна тактика изабраног спорта;
- теоријско образовање;
- правила изабраног спорта;
- организацију унутар одељенских и међуодељенских такмичења.

Физичке способности које су карактеристичне за изабрани спорт: брзина, снага, издржљивост, гипкост, координација и окретност треба развијати на сваком часу изабраног спорта, при чему треба полазити од индивидуалних карактеристика ученика. Спортско техничко образовање, обучавање и усавршавање технике, индивидуалне и колективне тактике и правила спортске игре, ученику треба да пружи неопходна техничко-тактичка знања и умења која ће му омогућити индивидуални и колективни напредак и припрему за такмичење. Усвајање моторичких знања и умења мора се прилагодити карактеристикама узраста и полу. Теоријско образовање ученика подразумева стицање знања изабраног спорта путем којих ће ученик упознати суштину вежбања и законитости

развоја младог организма, као и стицање хигијенских навика како би схватили крајњи циљ физичког вежбања. Ученике треба упознати и са основним принципима вежбања у складу са њиховим узрастом, као и о штетним последицама неправилног и предозираниг напора у изабраном спорту. Треба им истаћи етичке вредности и слабости спорта и нагласити његове естетске вредности. Тако је наставник физичког васпитања упућен да самостално и креативно изнаходи ефикасна решења и бира вежбе помоћу којих ће ток физичког вежбања да прилагођава индивидуалним могућностима ученика, њиховим потребама, интересовањима, просторним и материјалним условима за реализацију изабране спортске гране. У одређеним временским интервалима треба обавезно организовати одељенско и међуодељењска такмичења у изабраној спортској грани. Сачињени програм обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт треба да буде у функцији целокупног физичког васпитања ученика.

2.5. Неки аспекти планирања наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт

Планирање у физичком васпитању представља дидактичко-методичку расподелу наставних садржаја по принципима, правилима и законитостима до којих је дошла савремена дидактика и методика. Планирање наставног процеса основа је успешног рада наставника.

Вишњић и Мартиновић (2005) говоре о макропланирању које „обухвата планирање за целу школску годину-глобални план рада, полугодишње планирање, квартално (тримесечно) планирање и месечни план рада“ и микропланирање које подразумева „планирање појединачних часова физичког васпитања.“ (стр. 522).

Аруновић (према Матићу и група аутора, 1992) истиче да планирање треба да буде реално, стручно и економично. Реалност, као битна карактеристика планирања, подразумева да ће се прописани циљ и задаци предмета физичко васпитање-изабрани спорт, реализовати у складу са реалним условима (условима школе, интересовањем ученика и способностима ученика и сл.). Стручност у планирању, односи се, пре свега, на степен савремености сазнања и садржаја која се обухватају планирањем. Препоручљиво је, уколико постоје услови, иновирати рад, у складу са савременим трендовима, интересовањима и потребама ученика. Економичност подразумева искоришћеност свих

распоживих просторних и материјално техничких услова школе и локалне средине у којима је могуће реализовати планиране наставне садржаје изабране спортске гране. Очекује се да наставници развијају компетенције потребне за наставу која ће подстицати процес учења у коме ученик самостално и заједно са наставником планира, спроводи и вреднује сопствено учење, посебно ако се полази од тога да је „успешно вођење наставног часа понајпре питање постигнуте равнотеже између образовног потенцијала неке активности и степена у којем одражава ученичко учешће (Кугіасоу, 2001,стр.88).

Савремена схватања физичког васпитања као васпитно-образовног процеса који је неопходно организовати и реализовати према индивидуалним антрополошким карактеристикама и способностима ученика намећу и савремено схватање самог процеса планирања и програмирања. Тако операционализација планирања предмета физичко васпитање-изабрани спорт подразумева да се израде: општи план реализације наставне области физичко васпитање, општи/годишњи план рад за предмет физичко васпитање-изабрани спорт, оператвни план рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт и писана припрема за сваки час. Израда програма физичко васпитање-изабрани спорт захтева савременији дидактичко-методички приступ наставника, што се, у првом реду, односи на слободнију композицију часа физичко васпитање-изабрани спорт и на усавршавање и осавремењивање технологије радних процеса у самом његовом току.

2.5.1. Школски програм

У односу на досадашња законска решења, члан 76. Закон о основама система образовања и васпитања (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр.55/11*) прописује да се основно и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма. Школски програм, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом доноси Школски одбор. Школским програмом обезбеђује се остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, према потребама ученика и родитеља, односно старатеља и локалне заједнице. У складу са овим захтевом, иновiran је садржај школског програма, прописано је да садржи и начин остваривања принципа и циљева образовања и стандарда постигнућа; начин и поступак остваривања прописаних

наставних планова и програма, програма других облика стручног образовања и врсте активности у образовно-васпитном раду; начин остваривања и прилагођавања програма музичког и балетског образовања и васпитања, образовања одраслих, ученика са посебним способностима и двојезичног образовања и језика на коме се остварује програм. Ступањем на снагу Закона о основном образовању и васпитању, експлицитно је прописано да је школски програм документ на основу којег се остварује развојни план и укупан образовно-васпитни рад у школи. Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира и реализује свој рад. Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно старатеља у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и њихових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика. Школски програм се доноси на основу наставног плана и програма у складу са Законом. Поједини делови школског програма иновирају се у току његовог остваривања. Школа објављује школски програм у складу са Законом и општим актом школе. Прописано је шта школски програм садржи: циљеве школског програма; наставни план основног образовања и васпитања; програме обавезних и изборних предмета по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање; програм допунске и додатне наставе; програм културних активности; програм школског спорта и спортских активности; програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програм превенције других облика ризичног понашања; програм слободних активности ученика; програм професионалне оријентације; програм здравствене заштите; програм социјалне заштите; програм заштите животне средине; програм сарадње са локалном самоуправом; програм сарадње са породицом; програм излета, екскурзија и наставе у природи; програм рада школске библиотеке и начин остваривања других области развојног плана школе који утичу на образовно-васпитни рад. Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма. Када школа реализује факултативни предмет, његов програм саставни је део школског програма. Саставни део школског програма је и програм безбедности и здравља на раду. Делови школског програма су и програми за образовање одраслих, програм за музичко образовање и васпитање, програм за балетско образовање и васпитање и припремни предшколски програм када их школа остварује. У оквиру школског програма основна музичка, односно основна балетска школа може да остварује и програм музичког,

односно балетског васпитања и образовања за децу предшколског узраста у трајању до једне године. Начин израде школског програма прописан је законом и мора да буде утемељен на начелима: на процесу учења, заснован на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма; уважавање узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирање ставова и усвајања вредности код ученика; хоризонтална и вертикална повезаност у оквиру предмета и између различитих наставних предмета; поштовање индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућност личног избора у слободним активностима; партиципација, кооперативност, активне и искуствене методе наставе и учења; уважавања искуства, учења и знања која ученик стиче ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе; развијање позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицање учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота; коришћење позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика и уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

Листа спортова које треба понудити ученицима и њиховим родитељима у школском програму прописани су у Правилнику о наставном плану и програму основног образовања и васпитања, у одељку Основне карактеристике програма. Сагласно прописаном начину остваривања програма, школа мора кроз школски програм понудити такав избор спортских грана да њиме буду понуђена најмање два индивидуална и два колективна спорта. Кроз понуду спортова у школском програму школа изражава аутономију и специфичност, заправо, различитост понуде изабраног спорта коју је могуће реализовати у конкретној школи.

2.5.2. Општи глобални план рада

Општи глобални план садржи све организационе облике рада у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада са оперативним елементима за конкретне услове и конкретну школу. План и програм ванчасовних и ваншколских активности, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања, усваја наставничко веће, као део годишњег плана рада школе. *(Службени гласник-Просветни гласник РС, бр. 6/09).*

Наставничко веће само потврђује резултат рада стручног већа и представља последњи корак у стручној верификацији планирања. Овај документ се усаглашава и у оквиру педагошког колегијума. Школа организује и спроводи спортска такмичења као интегрални део процеса физичког васпитања. Према плану стручног већа обавезна су унутаршколска и међуодељењска такмичења у: атлетици; гимнастици и најмање у једној спорској игри. Сви наведени организациони облици рада не могу се остварити без активног и свесног учешћа ученика у наставним, ваннаставним и ваншколским облицима рада. Стручно веће сачињава план и програм унутар-школских и спортских такмичења у систему такмичења у организацији Савеза за школски спорт Србије, и спроводи га током целе године, у складу са материјалним и просторним условима рада школе. Активности у природи (обавезни програм): два кроса – јесењи и пролећни и зимовање – организује се у време зимског распуста. Закон о основном образовању и васпитању императивно, прописује школи обавезу да за ученике, у оквиру својих капацитета, бесплатно организује спортске секције. Слободне активности се реализују кроз рад спортских секција које се формирају према интересовању, способностима и полу ученика. Спортске секције по програму и календару такмичења Савеза за школски спорт учествују у систему такмичења. Закон о основном образовању и васпитању прописује школи дужност да у оквиру школског програма, реализује и програм школског спорта. Школа је дужна да организује недељу школског спорта најмање једном у току полугодишта. Програмом школског спорта морају бити обухваћени сви ученици у спортским дисциплинама прилагођеним узрасту и могућностима ученика.

2.5.3. Глобални – годишњи план рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт

Како наставни садржаји предмета физичко васпитање-изабрани спорт нису прописани на националном нивоу, школа, односно стручно веће наставника физичког васпитања, за сваки спорт који су уврстили у понуду, креирају програм/садржај у оквиру школског програма, водећи рачуна о прописаним циљевима, општим као и о оперативним задацима предмета. Знање, искуство и креативност наставника су важна претпоставка за израду квалитетног програма овог предмета који треба да буде у функцији што квалитетнијег укупног физичког васпитања ученика. Школски програм за предмет

физичко васпитање-изабрани спорт је полазни документ за планирање ове наставе, кроз израду глобалног и оперативног плана рада.

Планирање образовно-васпитног рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт спроводе наставници у складу са основним принципима планирања наставе у физичком васпитању. Обавезна је израда годишњег/глобалног плана рада из кога проистиче месечни/оперативни план рада. Годишњи план рада мора да буде усмерен на: развијање моторичких способности ученика, спортско-техничко образовање ученика (обучавање и усавршавање технике), индивидуалне и колективне тактике изабраног спорта, теоретско образовање, правила изабраног спорта, организовање унутар одељењских и међуодељењских такмичења. (*Службени гласник-Просветни гласник РС, бр. 6/09*). Дидактичко-методичко упуство за реализацију часова изабране спортске гране детаљно упућује на методичко дидактичке решења које треба применити у процесу реализације овог наставног предмета.

При осмишљавању наставе физичко васпитање-изабрани спорт у већој мери него код других предмета у образовном систему мора се водити рачуна о жељама и интересовању ученика. Посебну пажњу треба посветити учешћу ученика у осмишљавању одељењских и међуодељењских такмичењима у изабраној спортској грани. На тај начин ученици се подстичу да сами осмишљавају сопствени процес учења и развој кооперативних способности и групног рада стварајући обogaћен и пожељан основ образовног и васпитног рада у настави физичког васпитања.

2.5.4. Оперативни план рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт

Оперативни или месечни планови рада сачињавају се на основу годишњег/глобалног плана рада за изабрани спорт за сваки разред и одељење. Оперативни план рада треба прилагодити специфичностима сваког одељења у временској динамици реализације и наставним садржајем који ће се реализовати. Код оперативног планирања треба полазити од: узраста ученика, полне структуре сваког одељења, броја ученика у одељењу, нивоа физичких способности, нивоа спортско-техничког знања ученика, материјално-техничких услова за реализацију наставе изабраног спорта, посебне наклоности и интересовања ученика према изабраној спортској грани и географско-

климатских услова у којима се реализује настава. Анализа реализације глобалних и оперативних планова рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт од стране стручног већа наставника физичког васпитања треба да служи као полазна основа за планирање овог предмета за наредну школску годину за она одељења која се одреде за исти спорт и у наредној школској години. Час, као основни и доминантни организациони облик рада, је по питању садржаја, организације и методичких процедура стални предмет интересовања стручњака из образовно-васпитног подручја физичко васпитање, како би оптимизација радних процеса допринела ефикаснијем и ефектнијем остваривању циља и задатка предмета физичко васпитање-изабрани спорт. Обавезни изборни предмет физичко васпитање-изабрани спорт, пружа могућност стручњаку да смелије уведе мере за усавршавање методике рада на часу изабране спортске гране. У том правцу могуће је ослободити се од дидактичког формализма у структурирању четворodelне поделе часа у правцу функционалне повезаности свих делова часа у односу на главну тему часа, која би се тако реализовала као континуирани процес у више узастопних часова. Вежбе за поједине делове часа треба да поседују одређени трансформацијски капацитет, вежбе индетичних елемената са главном темом, тако да се свака претходна вежба у методском поступку обуке надовезује са наредном, како у току једног часа тако и у више узастопних. Избор оваквих вежби и најтежи је и најодговорнији део планирања и захтева добро познавање биомеханичке структуре и законитости који владају тим кретањем, како би се препознала укупна образовна вредност изабраних вежби у методским поступцима обуке. Основно питање које се поставља у вези са ораганизацијом радних процеса на часу је правовременост примене једне од основних организационих облика рада, фронталног, групног или појединачног, у планирању једне наставне јединице. Треба планирати који је од организационих облика рада најефикаснији с обзиром на сложеност моторног задатка који се увежбава, као и динамику његове реализације, просторне услове, опремељеност, састав одељења и друге елементе који би били значајни у конкретној ситуацији (прва година учења изабране спортске гране, одељење је изабрану спортску грану учило једну, две или три школске године). Са становишта захтева интезивно орагнизоване наставе значајно је питање планирања методских поступака обучавања, аналитичка, синтетичка или комбинована, динамика и обим примене ових поступака, односно до које мере треба примењивати поједине с обзиром на фазе формирања моторичког стереотипа.

Индивидуалне разлике међу ученицима морају се узети у обзир када се у тематском планирању одређује праг оптималитета постављених задатака, тако да те разлике заправо представљају критеријум у диференцираном приступу избора нивоа сложености моторичких задатака у појединим фазама увежбавања. У циљу подизања оптималитета радних процеса на часу, подразумева се примена савремених техничких средстава којима се значајно доприноси организацији рада, визуализацији, праћењу ефеката рада и самоконтроли ученика.

2.6. Могућности усклађивања предмета физичко васпитање и предмета физичко васпитање-изабрани спорт

Програмски садржаји предмета физичко васпитање су експлицитно прописани на националном нивоу за сваки разред. Програмски садржаји за други циклус основног образовања примерени су критичним периодима развоја неких антрополошких карактеристика ученика, пре свега, моторике, што омогућује ефикаснији утицај на промене структуралних функција под утицајем вежбања. Садржаји су усмерени на развијање физичких способности, усвајању моторичких знања, умења и навика и теоријско образовање. Развијању физичких способности брзине, снаге, издржљивости и покретљивости посвећује се пажња у припремном делу часа у оквиру вежби обликовања или и у другим деловима часа путем моторичких форми, облика и метода рада, које полазе од индивидуалних способности ученика. Усвајање моторних знања, умења и навика остварује се реализацијом прописаног садржаја из атлетике, вежбе на справама и тлу, ритмичке гимнастике и народних плесова, од петог до осмог разреда, као и спортске игре (рукомет у петом разреду, кошарка у шестом разреду и одбојка у седмом разреду). Ученици у осмом разреду могу да изаберу једну од обрађиваних спортских игара у претходним разредима.

Настава физичког васпитања организована је као наставни час, који је доминантни оперативни облик рада и налази се у редовном распореду рада школе. Физичко васпитање-изабрани спорт организује се исто као наставни час у редовном распореду рада школе, али се пружа могућност, да у складу са карактером изабране спортске гране, буде организован и на другом објекту или ван редовног распореда рада школе. Поред тога што

предмет физичко васпитање-изабрани спорт представља нови предмет у плану другог циклуса основног образовања, он је неодвојив од наставе физичког васпитања. Прописани наставни садржај предмета физичко васпитање хоризонтално и вертикално повезан у оквиру предмета физичко васпитање и предмета физичко васпитање-изабрани спорт и између осталих наставних предмета, треба да допринесе интегралним развоју личности и практиковању здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности. Разноврсност садржаја и облика рада у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада, у настави ова два предмета представља специфичност образовно-васпитног подручја физичког васпитања. Реализацијом редовне наставе оба предмета, ванчасовних и ваншколских програмских активности, школа изказује оперативну културу. Натавнику физичког васпитања на располагању су следеће могућности усклађивања програмских садржаја наставе ова два предмета.

Према прописаном начину остваривања програма предмета физичко васпитање програмски садржај дели се у три циклуса- атлетика, вежбе на справама и тлу и спортска игра. Препоручује се да се од укупног броја часова планира: за атлетику 35% (25 часова), вежбе на справама и тлу 35% (25 часова) и спортску игру 30% (22 часа). Број часова по циклусима може се прилагођавати просторним и материјалним условима за наставу физичког васпитања. Наставно градиво по циклусима може да се остварује у континуитету за један временски период.*(Службени гласник РС – Просветнигласник, бр.6/07)*. Одељење V разреда из предмета физичко васпитање-изабрани спорт се изјаснило да жели рукомет као изабрани спорт **(прва година учења)**. Наставник је пред стручним изазовом да план и програм рада за то одељење из оба предмета припреми тако да садржајно и временски усклади реализацију уз потпуну усклађеност оба предмета. Потребно је постићи пуну интеграцију и хармонизацију програмских садржаја у тренутку паралелног реализовања прописаног циклуса из рукомета (обавезни програмски садржај из физичког васпитања реализује се у пролеће) и сачињеног програма из физичког васпитања-рукомет. Тренутак када се сустижу програмски садржаји из физичког васпитања и физичко васпитање-рукомет је тренутак када су реализовани циклуси из атлетике и вежби на справама и тлу из предмета физичко васпитање и почиње реализација циклуса рукомет (први час циклуса рукомета-пролећни период) и онај број реализованих

часова предмета физичко васпитање-рукомет. Од тог тренутка па до краја наставне године ученик има три часа рукомета недељно, односно по два часа рукомета из физичког васпитања и један час из физичког васпитања-рукомет. Како је до овог сустизања реализован одређен број часова рукомета из обавезног изборног предмета, наставник треба да прописани програмски садржај из рукомета у обавезном предмету прилагоди тако да се оствари континуитет са већ обрађеним садржајима из рукомета на претходно реализованим часовима из физичког васпитања-рукомет. Наставник је у обавези да у току реализације 36 часова физичког васпитања-рукомет и циклуса рукомета из предмета физичког васпитања током школске године, у петом разреду, континуирано и осмишљено прати, евидентира и процењује достигнућа ученика. Уколико се исто одељење определи за рукомет као изабрани спорт и у VI разреду, реализовани план и програм из V разреда је подлога за сачињавање програма за VI разред (*друга година учења*) у фонду од 36 часова. Наставникова евиденција и процена достигнућа ученика из рукомета су елементи за ново планирање програмског садржаја. Како сви ученици нису у могућности да у исто време достигну планирани ниво индивидуалне технике и тактике, елементарне тактике изабраног спорта, као и правила изабраног спорта, сви евидентирани показатељи обавезују наставника да у даљем раду примени у већем обиму диференцирани облик рада у складу са знањима и способностима ученика стеченим током реализованих часова рукомета у V разреду. Програмске садржаје за VI разред треба планирати у складу са проценом обима и квалитета усвојености садржаја у петом разреду, тако да се у план уврсте моторичке форме за почетнике и за напредније. Код планирања програмског садржаја акценат ставити на увежбавање технике и тактике највише кроз игру и моторичке форме приближне условима игре. У раду на часу неопходно је правити тимове – екипе према способностима. У одређеним временским интервалима пожељно је спроводити такмичења између екипа. Након реализације 36 часова рукомета у V разреду и 36 часова у VI разреду, и обавезног циклуса рукомета у V разреду ученик је овладао одређеним спортско-техничким знањима и умењима, теоретским образовањем из рукомета, правилима рукомета, учествовао је на одељењским и међуодељењским такмичењима. Уколико је исто одељење задржало рукомет као изабрани спорт и у VII разреду, наставник је пред врло сложеним задатком да за то одељење сачини нови програм за 36 часова (*трећа година учења*) на основу реализованих часова рукомета у V и

VI разреду и на основу личне евиденције о постигнућима сваког ученика. Наставник је пред изазовом које то методе, технике и облике рада да примени како би настава била ефикасна и ефективна, да наставу учини занимљивом, а да при том задржи интересовање ученика и задовољи потребу за бављењем рукометом. На основу до тада реализованих часова рукомета у истом одељењу и даље тежиште рада треба усмерити на технику и њену примену у ситуационим условима. Сходно томе, моторичке форме треба да буду сложеније и захтевније ради овладавања, како индивидуалне технике и тактике, тако и групне технике и тактике. Препоручују се вежбе за тројке, четворке, са конкретним моторичким задатком, а на нивоу одељења правити тимове – екипе према способностима и често их мењати, планирати да се на сваком часу спроведе такмичење између екипа, те користити дириговане услове игре на два гола уз обавезну примену научених моторичких форми, групне тактике и индивидуалне технике. Уколико се ученици одреде за рукомет као изабрани спорт и у VIII разреду, а из физичког васпитања одреде за рукомет као спортску игру, наставник је пред задатком да креира нових 34 часа рукомета из предмета физичко васпитање-рукомет и један циклус рукомета у предмету физичко васпитање, а претходно је реализовано у (V, VI и VII разред по 36 часова рукомета из предмета физичко васпитање-изабрани спорт и један циклус рукомета из предмета физичко васпитање у V разреду). Програмски садржај у овом разреду (*четврта година учења*) треба да одражава реално сагледавање способности и знања на бази реализованих часова рукомета, евиденције наставника о постигнућима ученика из рукомета. Код овог програмирања и планирања, наставник мора да уочи тренутак када се сустижу програмски садржаји из физичког васпитања-рукомет и циклуса рукомета из физичког васпитања у VIII разреду по одређењу ученика. Након реализованих часа физичко васпитање-рукомет у VIII разреду од почетка школске године и реализованих програмских садржаја из предмета физичког васпитања, почиње да се реализује циклус рукомета из физичког васпитања по одређењу ученика. Од овог тренутка ученик до краја наставне године има три часа рукомета недељно. Ово одељење од V до VIII разреда имало би 142 часа рукомета из обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт и два циклуса спортске игра -рукомет у V разреду као обавезни програмски садржај из предмета физичко васпитање и један циклус рукомета у VIII разреду из предмета физичко

васпитање, јер је програмским садржајем омогућено ученицима да изаберу једну од претходно обрађене спортске игре по програму предмета физичко васпитање

Модел програмирања и планирања заснован на усклађености програмских садржаја два предмета, када је кошарка изабрани спорт од V до VIII разреда методолошки је исти, али се разликују моменти када се сустижу програмски садржаји из физичког васпитања и сачињени програмски садржаји из предмета физичко васпитање-кошарка. Динамика је следећа: наставник у петом разреду сачињава програм за 36 часова кошарке као изабраног спорта (*прва година учења*), у VI разреду на основу реализованих 36 часова кошарке сачињава нових 36 часова кошарке као изабраног спорта (*друга година учења*), уважавајући чињеницу да ће доћи моменат када ће се појавити циклус кошарке из физичког васпитања као обавезан програмски садржај. Тренутак када се паралелно реализују програмски садржаји ова два предмета је час кошарке из предмета физичко васпитање-кошарка и први час циклуса -кошарка из предмета физичко васпитања. Од тог тренутка ученик VI разреда има 3 часа кошарке до краја наставне године. Уз претпоставку да одељење задржава кошарку као изабрани спорт и у VII разреду, наставник, на основу реализованих часова кошарке у V и VI разреду и личне евиденције достигнућа ученика, планира нових 36 часова кошарке као изабраног спорта (*трећа година учења*). Уколико исто одељење задржава кошарку као изабрани спорт и у осмом разреду (*четврта година учења*) и опредељује се за кошарку као спортску игру из физичког васпитања, наставник на основу већ реализованих часова кошарке програмира и планира нова 34 часа из физичког васпитања-кошарка и циклус кошарка из физичког васпитања, водећи рачуна о моменту када почиње паралелна реализација кошарке као изабраног спорта и циклуса кошарке из физичког васпитања. Тај моменат је када се почиње са реализацијом првог часа циклуса из кошарке физичког васпитања и час кошарке из физичко васпитање-кошарка. И ово одељење од V до VIII разреда имало би 142 часа кошарке из обавезног изборног предмета физичко васпитање-кошарка и два циклуса спортске игра -кошарка у VI разреду као обавезни програмски садржај из предмета физичко васпитање и један циклус кошарке у VIII разреду из предмета физичко васпитање, јер је програмским садржајем омогућено ученицима да изаберу једну од претходно обрађене спортске игре по програму предмета физичко васпитање.

У ситуацији када се ученици V разреда одлуче да изабрани спорт буде одбојка, тада наставник у петом разреду програмира и планира 36 часова одбојке (*прва година учења*). Ако одељење задржи одбојку као изабрани спорт у VI разреду (*друга година учења*), наставник на основу реализованих 36 часова одбојке, програмира и планира програмски садржаје за нових 36 часова. Одељење задржава одбојку као изабрани спорт и у VII разреду (*трећа година учења*), а наставник на основу реализованих 72 часа одбојке програмира и планира програмски садржај за нових 36 часова одбојке из физичко васпитање-одбојка и један циклус одбојке као обавезни програмски садржај из физичког васпитања у VII разреду. У поступку програмирања и планирања програмских садржаја наставник мора да уочи тренутак када се сустижу програмски садржаји ова два предмета, а то је час физичког васпитања у седмом разреду (први час одбојке из циклуса одбојке) и час физичко васпитање-одбојка. Одељење одлучује да и у VIII разреду изабрани спорт буде одбојка (*четврта година учења*) и опредељује се да из физичког васпитања спортска игра буде одбојка. Наставник на основу реализованих 108 часова одбојке из предмета физичко васпитање-изабрани спорт и једног циклуса одбојке из физичког васпитања у овом одељењу програмира и планира програмски садржај физичко васпитање-одбојка у фонду од 34 часа и један циклус одбојке из предмета физичко васпитање. И у овој ситуацији наставник мора да уочи тренутак када се сустижу програмски садржаји оба предмета. А то је моменат реализације часа физичког васпитања (први час циклуса одбојке) и час одбојке физичко васпитање-одбојка. Ово одељење би од V до VIII разреда имало 142 часа одбојке из обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт и два циклуса спортске игра-одбојке у VII разреду као обавезни програмски садржај из предмета физичко васпитање и једана циклус одбојке у VIII разреду из предмета физичко васпитање, јер је програмским садржајем омогућено ученицима да изаберу једну од предходно обрађене спортске игре по програму предмета физичко васпитање.

Наведени примери су издвојени како би се што јасније указало на потребу директног повезивања програмирања и планирања садржаја два предмета када се одговарајући спорт у континуитету изучава четири године у обавезном изборном предмету и у појединим разредима из обавезног предмета. Укупан број часова одговарајућег спорта мора се уважавати као целина како би се остварила ефикасност и ефективност наставе и у крајњем исходу постигао квалитет. Континуитет

упражњавања/вежбања једног спорта на часовима два предмета јесте реалност на којој наставник заснива програмирање и планирање наставе оба предмета, као и одговарајућа методичко-дидактичка решења, начин праћења и провере достигнутог. На овај начин два предмета чине хармоничну целину усмерену на постизање општих циљева образовања и васпитања, као и циљева предмета. Ученици имају право да промене спорт у свакој наредној школској години, у таквој ситуацији наставник ће програмирати и планирати програмски садржај од почетка.

Поред приказаних примера у пракси су могуће ситуације у којима се изабрани спорт мења у сваком поједином разреду, од V до VIII тако да се подудара са спортом који се по наставном плану и програму реализује из предмета физичко васпитање.

У ситуацијама када се изабрани спорт подудара са спортском игром која се реализује по прописаном програмском садржају у предмету физичко васпитање, а то је у V разреду рукомет, наставник је у обавези да сачини програм од 36 часова рукомета из обавезног изборног предмета физичко васпитање-рукомет и циклус рукомет из предмета физичко васпитање. Наставник треба да води рачуна о тренутку када се сустижу програмски садржаји из ова два предмета, време реализације првог часа рукомета из физичког васпитања-циклуса рукомет) и час физичко васпитање-рукомет (реализације овог програма одвија се од почетка школске године). Ово сустизање програмских садржаја је значајно за наставника, зато што су ученици кроз реализацију часова физичко васпитање-рукомет, савладали основе рукометне технике, индивидуалне тактике и одређена правила игре и на подлози обрађеног градива наставник програмира и планира садржај часова рукомета у фонду од 3 часа недељно до краја наставне године.

У VI разреду по програмском садржају из физичког васпитања реализује се један циклус кошарка и кошарка као изабрани спорт у фонду од 36 часова. Тренутак када се паралелно реализују програмски садржаји оба предмета је исти као што је описано у случају рукомета. Иста ситуација се понавља и у случају одбојке у VII разреду.

У VIII разреду ученици се опредељују за једну од спортских игара коју су упражњавали у претходном периоду као обавезан програмски садржај из предмета физичко васпитање. Тренуци када се у реализацији сустижу програмски садржаји значајни су наставнику да у поступку програмирања и планирања програмских садржаја не планира већ обрађене елементе спортске игре кроз реализован фонд часова изабраног спорта, а

предвиђене прописаним програмским садржајем наведених спортских игара у предмету физичко васпитање.

2.7. Преглед досадашњих истраживања

Постоји одређен број радова који се експлицитно бави наставом предмета физичко васпитање-изабрани спорт. И значајан број радова који је истраживао однос и вредновање наставе физичког васпитања од стране ученика основних и средњих школа у Србији.

Милановић, Радисављевић, Пашић.(2013).„Теоријско-концептуална основа и ефекти примене обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт у основној школи". Истраживањем у раду обухваћено је 113 наставника физичког васпитања из 51 школе са уже територије Београда. Резултати истраживања указује да је мали број школа у којима ученици имају могућност да бирају спортске гране које већ нису садржај програма предмета физичко васпитање, чиме се компромитује слободан избор спорта према интересовањима ученика. Доминантан проблем у реализацији предмета Физичко васпитање-изабрани спорт, истакнут од стране наставника, односи се на недостатак потребних просторних услова, и проблем организовања заједничке наставе када су оба пола ученика на једном часу, а изабрали су различите спортске гране. Аутори рада закључују да ако се у скорој будућности не изнађу решења за унапређење квалитета услова за реализацију обавезног изборног предмета Физичко васпитање-изабрани спорт, (а која би омогућила да се у одређеном степену испоштују интересовања ученика за одређене спортове; да се значајно побољшају услови у којима се реализује настава и повећа недељни фонд часова), било би ефикасније и ефективније обавезан изборни предмет Физичко васпитање-изабрани спорт вратити у оквире предмета Физичко васпитање, са недељним фондом од три часа.

Проблематиком наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт бави се Сретеновић у свом раду „Планирање наставе физичко васпитање-изабрани спорт”(2012). Указујући да је планирање и програмирање наставе физичког васпитања и физичко васпитање-изабрани спорт у великој мери формализовано, наставници рутински пишу планове и програме. Не увиђају прави значај ове фазе васпитно-образовног процеса. Школски програм се не користи као полазни документ у процесу планирања и

програмирања наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт. Планиране наставне теме нису довољно систематизоване и међусобно усклађене. Наставне јединице су непрецизне и недовољно конкретизоване, па су различитог степена општости. Коришћене формулације наставних јединица су недовољно прецизне, прешироке и често нејасне. Непрецизна операционализација циљева у многоне отежава евалуацију јер нису прецизирана очекивана постигнућа ученика која су мерљива. Планирање и програмирање наставног и ваннаставног рада подразумева операционализацију циљева и задатак предмета, избор метода, облика рада и средстава за рад, избор садржаја, интеграцију и хармонизацију програмских садржаја са предметом физичко васпитање, прилагођавање програма и планова карактеристикама школе, одељења и др. Програмске садржаје физичког васпитања и физичког васпитања-изабрани спорт наставник треба да сачињава тако да користи: школски програм, наставни план и програм обавезног предмета физичко васпитање и обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт, водећи рачуна о садржаној и временској усклађености. У поступку планирања и програмирања уважава доступност спортских објеката, опреме, справа и реквизита за наставу физичког васпитања унутар школе и у локалној заједници. Планира примену различитих метода, техника и облика рада и доступних средстава ради ефикасности и ефективности наставе области физичког васпитања. Остварује циљеве и задатке, опште и посебне оперативне задатке наставе оба предмета, у складу са општим принципима, циљевима и образовним стандардима, прилагођавајући их индивидуалним карактеристикама и могућностима ученика. Методичке поступке усклађује са садржајима оба предмета, узрасним карактеристикама, индивидуалним могућностима и потребама ученика. Континуирано, кроз други циклус обавезног образовања и васпитања, прати и вреднује ученичка достигнућа, користећи различите начине вредновања. Континуирано прати и вреднује оствареност планираних садржаја у другом циклусу основног образовања и васпитања и настоји да оствари континуитет у планирању и програмирању програмских садржаја оба предмета.

Јанко Лескошек са групом аутора спровео је обимно истраживање „Анализа стања физичког васпитања у школама СР Србије (уже подручје) са предлогом мера“ у склопу којег су се Матић и Илић (1977) посебно бавили интересима и мотивима ученика према предмету физичко васпитање. Истраживањем је обухваћено 576 ученика основних и 951

ученик средње школе. Испитаници су одговарали на десет питања и добијени су одговори на основу којих су се извели закључци: часове физичког васпитања воли (89,58%) ученика; садржај наставе због кога воле часове физичког васпитања истакло је (46,18%) ученика; већем броју ученика (77,08%) највише се допадају спортке игре; индикативан је проценат од (80,73%) ученика који су се изјаснили да би им часови физичког васпитања недостајали ако би били укинати; веома висок проценат ученика (90,80%) не избегава наставу физичког васпитања; више од половине испитаника (59,20%) не би ништа избацило из садржаја наставе физичког васпитања; на питање да ли би нешто додао садржају часова физичког васпитања (31,94%) ученика је позитивно одговорило; део испитаника од (22,57%) предлаже више спортских игара; афирмативан је проценат од (92,01%) ученика који су истакли да су на часовима физичког васпитања научили нешто корисно и практично за свакодневни живот; око једне трећине (29,51%) ученика је активна само на часовима физичког васпитања.

Ненад Хавелка (1990) у оквиру пројекта „Праћење ефеката васпитно-образовних активности у основном образовању и васпитању“ проучавао је однос ученика према појединим предметима. Ученицима је између осталог постављено и питање који су часови најзанимљиви и најнезанимљиви. Од укупног броја испитаника који су дали одговор 2611 (од 2653), само 71 ученик је навео физичко васпитање у позитивном контексту, а 19 (0.7%) у негативном. На питање о корисности градива настава физичког васпитања је по овом критеријуму ретко помињана, и то као најкориснија за 37 ученика (1,4%), а као најнекориснија за 88 ученика (3,4%). Физичко васпитање по критеријуму занимљивости часа налази се на првом месту, и то мишљење је изказало 367 испитаника или (14,1%).

Ивановић (1998) у раду „Спорт у школи“ истиче да теза по којој сви ученици морају бити ангажовани спортом неодржива је из простог разлога: „сви ученици не могу и не желе да се баве спортом јер спорт није за сваког, већ само за оне изузетно надарене. Известан број ученика, би желео да се бави спортом, али (ако може) без такмичења јер не желе да буду вечити губитници. Други би, желели да се такмиче али само у оквиру своје школе или (највише) општине јер их спорт, као животна преокупација или афирмација, не интересује, па не могу да му посвете више времена. Значи, мало је ученика који хоће и

могу да буду шампиони. Стога је став о заступљености ученика у спорту који захтева већи број од 5-10% нереалан, нестручан и ненаучни“.

Аруновић (1998) у раду „Циљ и задаци школског спорта“ констатује „за присталице спорта, тј. спортски оријентисане наставнике, школски спорт јесте један сегмент врхунског спорта који се циљем и задацима уклапа у њега. То је према њиховом схватању, основни задатак да се у оквиру школског спорта открију талентована деца која ће се одмах укључити у спортске клубове, односно, тамо где за то не постоје могућности, наставити са појачаним тренингом у школској секцији, па и на часовима физичког васпитања. За такве наставнике значајни су само талентовани ученици и њима се поклања сва пажња. Осталима се не пружају могућности за тренинг и такмичење“.

Милановић, Радисављевић-Јанић (2007) истраживале су однос ученика и њихових родитеља према настави физичког васпитања и физичком вежбању у основној школи. На узорку од 299 ученика четвртог и 167 ученика седмог разреда основне школе истраживан је однос ученика према настави физичког васпитања и физичком вежбању. Анализирајући резултате на тврдње које се директно тичу односа ученика према настави физичког васпитања и физичког вежбања, закључују да већина ученика има позитиван однос. Тако 80,6% ученика има позитиван однос према настави физичког васпитања и сматра да је настава физичког васпитања у њиховој школи добро организована. Такође 97% ученика има позитиван однос према физичком вежбању и свесно је улоге физичког вежбања у очувању здравља и добре физичке кондиције. Висок проценат, 70,9% сматра да је физичко васпитање доприноси изградњи позитивног карактера. Здравље и очување физичке кондиције је разлог због којих 94,4% ученика вежба на часовима физичког васпитања. У истраживању импресиван је податак да је чак 84% ученика је свесно значаја физичког вежбања не само у младости, већ и у каснијем добу живота.

Проблематиком ставова ученика према настави физичког васпитања бавио се Драган Мартиновић у својој магистарској тези „Евалуација педагошке климе на часу и ставови ученика према настави физичког васпитања у основној школи“(1999). Примењујући модификовану Скалу ставова Радовановића, аутор је на узорку од 490 ученика од трећег до шестог разреда основне школе добио резултате истраживања који

указују на преовлађујући позитиван став о настави физичког васпитања. О позитивним вредностима физичког васпитања слаже се 83,7% ученика, несигурност у процени испољило је 15,7% ученика, а свега 0,6% ученика има негативан став. Просечна скала вредности од 3,49 израчуната за све испитанике на целој скали, такође афирмише хипотезу да код ученика доминирају позитивни ставови према настави физичког васпитања.

Горан Петровић, магистарски рад „Вредновање физичког васпитања у односу на остале наставне предмете у основној школи“(2012). Да би дошао до вредновања наставе физичког васпитања, аутор се определио за осам унапред одређених критеријума, којим ће се утврдити вредносни статус физичког васпитања на скали предмета прописаних Наставним планом за основну школу. Примећена је амбивалентност у ставу ученика и наставника према физичком васпитању. У односу на васпитну, естетску, утилитарну и хедонистичку компоненту физичког васпитања, као и степен залагања наставника, физичко васпитање се налази по процени ученика и наставника у горњем делу табеле наставних предмета. Са друге стране, по преостала три критеријума (тежина реализације часа за наставнике, тежине предмета и интересовање родитеља за успех из предмета) физичко васпитање је у доњем делу табеле. Истраживање је показало да ученици и наставници исказују углавном позитиван став према вредностима физичког васпитања.

3. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања је вредновање обавезног изборног предмета Физичко васпитање-изабрани спорт путем релевантних параметара од којих су најважнији:

- планирање наставе,
- реализација наставе и
- усклађеност предмета са исказаним интересовањима ученика.

3.2. Циљ истраживања

Бројни чиниоци утичу посредно и непосредно на остваривање постављеног циља обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт. У доминантне факторе могу се уврстити материјални услови школе за реализацију наставе физичког васпитања, који одређују понуду спортских грана које ученици могу да бирају и поштовање изборности спортова које ученици могу да бирају према интересовању. Напред наведени фактори утичу и на начин планирања овог предмета. Сагледавајући постављени циљ предмета физичко васпитање-изабрани спорт као и његову везу са предметом физичко васпитање, укључујући и чиниоце који утичу на његово остваривање, поставља се питање да ли је могуће овај циљ остварити и који су реални дometи овог предмета. Циљ истраживања је евалуација наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт у основној школи. Како би се на основу анализе добијених података добила објективна слика о реализацији предмета физичко васпитање-изабрани спорт и његовим домаћима.

3.3. Задаци истраживања

У складу са циљем истраживања постављени су следећи задаци истраживања:

- извршити увид постојања годишњег плана рада предмета Физичко васпитање-изабрани спорт;

- извршити увид у континуираност реализације изабраног спорта од петог до осмог разреда од стране наставника;

- извршити увид у континуираност бирања спортова од стране ученика;

- извршити увид да ли је ученицима понуђено по најмање два индивидуална и колективна спорта;

- испитати у којој су мери изабрани спортови саставни део програма предмета физичко васпитање;

-извршити увид у одржана међуодељенска такмичења у оквиру предмета;

- испитати у којој су мери су испоштоване препоруке за понуду спортова које ученици бирају изјашњавањем;

- испитати укљученост ученика у активно бављење спортом у слободно време;

-испитати у којој се мери ученици баве рекреативним вежбањем у слободно време.

4. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

На основу предмета, циља и задатка истраживања дефинисана је основна хипотеза:

X₀ Предмет физичко васпитање-изабрани спорт је у потпуности реализован у складу са концепцијом предмета

На основу основне хипотезе дефинисане су у две помоћне хипотезе:

X1- Планирање наставе предмета Физичко васпитање-изабрани спорт је у потпуности остварено у школама обухваћеним истраживањем.

X2- Настава предмета Физичко васпитање-изабрани спорт у потпуности је реализована поштовањем препорука за понуду спортова које ученици бирају личним изјашњавањем.

Поред основних хипотеза, а на основу постављеног циља и задатка истраживања постављене су и подхипотезе. Везано за прву основну хипотезу постављене су следеће подхипотезе:

X3- у свим школама постоји годишњи план рада за предмет Физичко васпитање-изабрани спорт

X4- у реализацији предмета Физичко васпитање-изабрани спорт постоји континуитет избора спортске гране и њеног планирања

X5 –испоштована је могућност избора најмање два индивидуална спорта и две спортке игре

X6-препоручени спортови су саставни део програма физичког васпитања

X7-у оквиру предмета систематски се организују одељењска и међуодељењска такмичења

По основу друге основне хипотезе постављене су подхипотезе:

X8- у потпуности су поштоване препоруке за планирање и реализацију када је у питању избор спортова од стране ученика

X9-испоштована је могућност избора најмање четири спортске гране од стране ученика

X10- већина ученика се у слободно време бави спортом

X11- већина ученика се у слободно време бави рекреативно физичким вежбањем

X12- социо-демографске карактеристике утичу на однос ученика према наставном предмету физичко васпитање-изабрани спорт

5. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Евалуација планирања наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт извршена је на основу следећих показатеља:

- годишњих планова предмета Физичко васпитање-изабрани спорт од петог до осмог разреда,
- континуитета у планирању предмета Физичко васпитање-изабрани спорт од петог до осмог разреда од стране наставника,
- података о понуђеним индивидуалним и колективним спортовима и усклађеност са програмом физичког васпитања и програмом предмета физичко васпитање-изабрани спорт,
- података о унутародељењским и међуодељењским такмичењима унутар предмета.

Евалуација реализације наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт биће извршена на основу:

- анализе реализације препоруке да се за спортове ученици изјашњавају бирањем,
- увидом да ли је уважаван препоручени број спортова на основу којих се ученици изјашњавају и задовољавају своја интересовања,
- увидом у педагошку документацију о реализацији такмичења,
- увидом у којој се мери ученици баве спортом у слободно време и
- у којој се мери ученици рекреативно баве физичким вежбањем у слободно време.

5.1. Метод истраживања

Истраживање представља систематско неекспериментално истраживање експлоративног карактера. У раду је коришћена метода теоријске анализе у поставци предмета и циља рада.

5.2. Ток и поступак истраживања

Истраживање је спроведено на почетку другог полугодишта школске 2013/2014. године у 41 основној школи са територије Шумадијског управног округа. Анкетом су обухваћени ученици осмог разреда и то одељења у школама са индексом један. За индекс одељења аутор рада се одлучио из разлога што један број школа у општинама има по једно одељење осмог разреда. Ученици су попуњавали Упитник за процену реализације наставе физичко васпитање-изабрани спорт на часовима физичко васпитање-изабрани спорт у присуству наставника физичког васпитања и аутора истраживања. Непосредно пре попуњавања Упитника за процену реализације наставе физичко васпитање-изабрани спорт, аутор истраживања је упознао ученике са циљем истраживања и дао објашњење да ће њихови одговори бити коришћени искључиво у истраживачке сврхе. Подаци који су неопходни за евалуацију планирања предмета физичко васпитање-изабрани спорт прикупљени су на основу Протокола за праћење документације школе увидом у школску документацију 41 основне школе током маја месеца школске 2013/2014. године од стране аутора истраживања.

5.3. Узорак школа и испитаника

У складу са предметом, циљем и задацима истраживања одређен је узорак испитаника. Узорак испитаника у овом истраживању чинили су ученици осмог разреда 41 основне школе са територије Шумадијског управног округа. Истраживањем је обухваћено по једно одељење ученика осмог разреда из 21 основне школе у Крагујевцу, 9 основних школа у Аранђеловцу, 5 основних школа у Тополи, 3 основне школе у Книћу и по једна основна школа у Баточини, Лапову и Рачи. Аутор истраживања се одлучио за индекс један одељења, јер један број школа има једно одељење осмог разреда. На овај начин истраживањем су обухваћени ученици осмог разреда у 41 основној школи и 41 наставник физичког васпитања тих школа. Укупан узорак из популације ученика је 951 ученик од тога 481 девојчица и 470 дечака.

Табела 1. Локација школе и узорак ученика осмог разреда

Локација	Назив школе	Ученици	
Урбана средина	21.октобар	18	1.9
	Ђура Јакшић	15	1.6
	Драгиша Михаиловић	27	2.8
	Илија Гарашанин	16	1.7
	Јован Поповић	25	2.6
	Карађорђе (Топола)	30	3.2
	Милутин Тодоровић	23	2.4
	Милан Илић Чича	31	3.3
	Мирко Јовановић	30	3.2
	Милош Обреновић	31	3.3
	Мома Станојловић	26	2.7
	Рadoје Домановић	16	1.7
	Светозар Марковић	31	3.3
	Светолик Ранковић	30	3.2
	Свети Сава (Кг)	31	3.3
	Свети Сава (Ар)	20	2.1
	Трећи крагујевачки батаљон	21	2.2
	Вук С. Карацић	35	3.7
	Живадинка Дивац	25	2.6

Субурбана средина	Драгиша Луковић Шпанац	25	2.6
	Доситеј Обрадовић	27	2.8
	Карађорђе (Рача)	30	3.2
	Милоје Симовић	20	2.1
	Наталија Н. Недељковић	14	1.5
	Рада Шубакић	20	2.1
	Светозар Марковић(Лапово)	31	3.3
	Свети Сава (Баточина)	23	2.4
	Вук Караџић(Кнић)	29	3.0
Рурална средина	19.октобар	24	2.5
	Душан Радоњић	23	2.4
	Стеван П. Поповић	16	1.7
	Јулијана Ћатић	16	1.7
	Љуба Ненадовић	13	1.4
	Милан Благојевић	16	1.7
	Милутин Јеленић	21	2.2
	Стеван П. Поповић	13	1.4
	Сестре Радовић	17	1.8
	Свети Сава (Кнић)	30	3.2
	Вук Караџић (Стојник)	9	0.9
	Веља Герасимовић	13	1.4
	Живко Томић	16	1.7
Укупно	41 школа	951	100

5.4. Варијабле

Зависне варијабле у овом истраживању су:

- планирање наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт и
- реализација наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт

Критеријуми за сагледавање планирања наставе физичко васпитање-изабрани спорт су:

- годишњи план предмета физичко васпитање-изабрани спорт у школи,
- континуитет у планирању предмета физичко васпитање-изабрани спорт од петог до осмог разреда од стране наставника физичког васпитања.
- понуда два индивидуална спорта и две спортске игре у школском програму који су планирани да се понуде ученицима као избор
- препоручене спортске гране (из програма предмета физичко васпитање-изабрани спорт) у школском програму који су планирани да се понуде ученицима као избор
- планирана унутародељењска и међуодељењска такмичења у оквиру предмета физичко васпитање-изабрани спорт

Критеријуми за сагледавање реализације наставе физичко васпитање-изабрани спорт су:

- препорука за понуду спортских грана које ученици бирају изјашњавањем,
- предвиђени број спортова на основу којих се ученици опредељују за изабрани спорт,
- унутародељењска и међуодељењска такмичења ученика у школи,
- активно бављење спортом ученика у слободно време,
- рекреативно бављење ученика физичком активношћу у слободно време.

Независне варијабле у овом истраживању су: пол ученика, локација школе и услови за реализацију наставе физичког васпитања. Школе су разврстане у три категорије према условима за реализацију наставе физичко васпитање, тако да имамо 5 школа са добрим

условима, 21 школу са средњим и 15 школа са лошим условима. Под dobrим условима за наставну област физичко васпитање подразумевамо да школа у свом саставу има физкултурну салу и отворене терене за спортске игре (рукометно игралиште и голове, кошаркашки терен са кошаракашким конструкцијама и одбојкашки терен са конструкцијом и мрежом). У групу школа са средњим условима категорисане су школе које имају спољне терене за спортске игре са одговарајућом опремом, и адаптирани затворени простор (учионица, хол школе, дом културе, сала месне заједнице, салу за свечаности и др.) у којем реализују наставу, када временски услови не дозвољавају коришћење спољних спорских терена. Школе које располажу само спољним спортским тереном за један спорт (рукометно, кошаркашко или одбојкашко игралиште), сматрају се школама са лошим условима за реализацију наставе физичког васпитања. По критеријуму локација школе, разврстане су у школе у урбаној средини (налазе у централном и ширем градском језгу), субурбаној средини пропадају школе које се налазе у (мањим урбаним местима и на перифери градских средина) и школе чије је седиште у сеоској средини припадају групи школа руралне средине.

5.5. Инструменти истраживања

За потребе овог истраживања, а у циљу реализације постављених задатака и хипотеза употребљени су следећи инструменти:

- Упитник за процену реализације наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт,
- Протокол за праћење документације школе.

Упитник за процену реализације наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт састоји се од девет питања помоћу којих смо дошли до сазнања да ли су се ученици лично изјашњавали за изабрану спортску грану, број и спортске гране које су им биле понуђене за избор. Упитником сазнајемо да ли се у школи организују унутародељењска и међуодељењска такмичења у изабраном спорту. Да ли се активно баве спортом. Доћи ће се до податка у којој мери је настава физичког васпитања-изабрани спорт утицала на ученике да се одреде за бављење спортом или рекретивном физичком активношћу.

Добијени подаци ће дати одговор да ли је остварен циљ и задатак предмета физичко васпитање-изабрани спорт. Упитник су попуњавали ученици осмог разреда.

Протоколом за праћење документације школе евидентираће се присуство индикатора у документацији и евиденцији школе који се односе на: локацију школе, услове за реализацију наставе физичког васпитања, школски програм, општи глобални план, годишњи/глобални план рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт, и оперативног плана рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт. Аутор истраживања је у свакој школи непосредним увидом у документацији и евиденцији утврђивао присуство индикатора.

У истраживању је коришћена техника анкетирања ученика и увид у школску документацију и евиденцију од стране аутора истраживања.

5.6. Статистичка обрада података

Добијени резултати обрађени су применом статистичког програма СПСС 22,00. Статистичке процедуре коришћене за обраду података обухватиле су дескриптивну и компаративну статистику. У оквиру дескриптивне статистике посебно је одређена дистрибуција фреквенција и процентни рачун. За компаративну анализу добијених података коришћен је X^2 тест помоћу табела контингенција.

6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

У складу са предметом и циљем овог истраживања и конструисаним инструментима: Упитник за процену реализације предмета физичко васпитање-избрани спорт, којим су анкетирани ученици осмог разреда на територији Шумадијског управног округа и Протокол за праћење документације школе, којим је извршен преглед документације школа. Статистичком обрадом и анализом дошло се до следећих резултата истраживања:

На основу одговора на прво питање (анкетирање) из упитника за ученике осмог разреда евидентно је да само мали број школа (18,4%) спровео анкету за изјашњавање ученика у поступку избора спортске гране. Индикативно је да чак 388 ученика није имало прилику да се путем анкете или на усмени предлог наставника изјасни/изабере спортску грану.

Табела 2. Преглед начина изјашњавања ученика за избрани спорт

За избрани спорт сам се одлучио/ла на основу:	Фреквенција	Проценти
а)анкете које је спровео наставник физичког васпитања на крају школске године	175	18.4
б)на основу усменог предлога наставникафизичког васпитања	388	40.8
ц)нисам се изјашњавао/ла	388	40.8
Укупно	951	100

У упитнику су наведене четири спортске игре и четири индивидуална спорта. Утврђено је да се у понуди појављује одбојка са 922 потврдна одговора и кошарка са 802. Преко 50% испитаника се изјаснило да су рукомет и мали фудбал били у понуди спортских игара. Индивидуални спортови нису у задовољавајућој мери били у понуди.

Табела 3. Преглед спортова који су понуђени ученицима за избор

2. Заокружи спортове који су били понуђени да их изабереш:	Фреквенција	Проценат
-атлетика	292	30.7
-гимнастика	192	20.2
-пливање	137	14.4
-стони тенис	322	33.9
-рукомет	541	56.9
-кошарка	802	84.3
-одбојка	922	97.0
-мали фудбал	547	57.5

На часовима изабраног спорта ученици су организовани у спортске екипе и у прилици су да се такмиче (100%). У мањем броју школа, четвртина испитаника, сматра да имају прилику да се на нивоу разреда такмиче у изабраном спорту. Са друге стране тек нешто више од половине испитаника (57,2%) сматра да је рад на часовима изабраног спорта утицао да се одлучи за активно бављење спортом /рекреацијом. Од укупног броја испитаника 269 се изјаснило да активно у спортском клубу тренира неки спорт. Међутим, 333 испитаника потврђује да се у слободно време бави неком физичком активнишћу (рекреативно). Очигледно, да потенцијал за уградњу физичке активности у свакодневни живот ученика није остварен у пуном капацитету и да морамо обезбедити/стварати услове да се кроз наставу предмета физичко васпитање-изабрани спорт већи број ученика се определи/одлучи за активно бављење неким спортом или бављењем рекреативном физичком активношћу.

Табела 4. Преглед такмичење на нивоу одељења, разреда и активно бављење спортом и рекреативно физичком активношћу

Питања из упитника	Да		Не		Укупно	
	Ф	%	Ф	%	Ф	%
1.На часовима изабраног спорта имамо екипе и такмичимо се на нивоу одељења	951	100	0	0	951	100
2.У школи се организују такмичења (турнир) из изабраног спорта по разредима	249	26.2	702 73.8		951	100
3.Рад на часовима изабраног спорта је утицао на мене да се одлучим за активно бављење спортом/рекреацијом	407	42.8	544 57.2		951	100
4.Да ли активно (у клубу) тренираш неки спорт	269	28.3	682 71.7		951	100
5.Да ли се рекреативно (у слободно време) бавиш неком физичком активношћу	333	35	618 65		951	100

Индикативно је да, када се ученицима даје слобода да се они сами одлуче за избор спортске гране, на првом месту буде пливање, са скоро половином испитаника (45,6%). Овако висок проценат изјашњавања објашњава се отварањем затвореног базена у спорском центру „Парк“ у Крагујевцу и затвореног базена у хотелу „Извор“ у Аранђеловцу. Очигледно да обезбеђивањем услова за бављење спортовима на води опредељује ученике према овом спорту. Часови физичко васпитање-изабрани спорт могу се реализовати на начин који највише одговара школи па и на изнајмљеним спортским вежбалиштима. Како би се изашло у сусрет жељама и интересовањима ученика, тамо где постоје услови за бављење пливањем (Крагујевац и Аранђеловац), школе могу у договору

са локалном самоуправом да обезбеде термине за реализацију ове наставе. Афирмативан је податак да само 1,3% ученика је незаинтересовано за бављење спортом или рекреативном физичком активношћу. Дисперзија осталих спортова у релативно сличном проценту указује на потребу за широм понудом спорских грана ученицима приликом изјашњавања.

Табела 5. Преглед жеља ученика за бављење жељеним спортом

1. Да у школи има могућности радо би се бавио :	Фреквенција	Проценат
-атлетика	14	1.5
-рукомет	23	2.4
-кошарка	64	6.7
-одбојка	94	9.9
-фудбал	128	13.5
-пливање	434	45.6
-гимнастика	26	2.7
-тенис	88	9.3
-стони тенис	34	3.6
-стрелаштво	10	1.1
-бициклизам	5	0.5
-карате	6	0.6
-бадминтон	1	0.1
-ватерполо	10	1.1
-рвање	2	0.2
-не бих се бавио ни једним спортом	12	1.3
Укупно	951	100

Непосредним увидом у педагошку документацију на територији Шумадијског управног округа у 41 основној школи, применом протокола (у прилогу) уочено је да се део понуђених спортова налази у обавезном програмском садржају наставе предмета физичко васпитање и да доминирају спорске игре, које се налазе у понуди ученицима преко 50%. Ученицима се нуди пливање као изабрани спорт само у две основне школе (Светозар Марковић и Вук Стефановић Караџић у Крагујевцу) које у склопу школе поседују затворен базен. Очигледно да интересовање и жеља ученика, за бављење пливањем, која је евидентна у табели 5, није у складу са понудом. Како у прописаном начину реализације наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт постоји могућност одржавања ове наставе и ван објеката школе уз коришћење локалних ресурса и сагласности локалне самоуправе, школе могу да користе ову могућност чиме би се задовољила интересовања и жеље ученика.

Табела 6. Понуђени спортови у школском програму

Спортови који се нуде ученицима	Фреквенција	Проценат
Атлетика	15	35,71
Гимнастика	8	19,04
Пливање	2	0,47
Стони тенис	12	28,57
Ритмичка гимнастика	1	0,23
Рукомет	24	57,14
Кошарка	32	76,19
Одбојка	26	61,19
Мали фудбал	23	54,76

Непосредним увидом у Школске програме школа, које су обухваћене истраживањем, утврђено је да 11 школа има планирану понуду два индивидуална спорта, и две спортске игре, а 30 школа ученицима нуди само две спортске игре. Индикативан је

показатеља да ниједна школа у свом Школском програму није предвидела листу спортских грана који су препоручене у прописаном програму обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт. У препоручене спортове спадају спортови који се у одређеном обиму обрађују кроз наставу предмета физичко васпитање и ту спадају: атлетика, спортска гимнастика, ритмичка гимнастика, рукомет, кошарка, одбојка, мали фудбал и плес. У другој групи су спортови који се налазе у програму такмичења Савеза за школски спорт Србије, поред спортова из прве групе ту су увршћени стрељаштво, стони тенис и пливање. Школа има аутономију да у Школски програм уврсти и реализује спортове за које је заинтересована локална самоуправа. Школе које у својој средини имају природне и материјалне ресурсе за одржавање наставе веслања и скијања могу да их уврсте у понуду кроз школски програм и реализују их. Ученицима може да се понуде и спортови које су ученици упознали кроз курсни облик рада у настави физичког васпитања. Овако широком могућношћу понуде спортских грана свака школа има простора да исказе своју специфичност у овој наставној области и задовољи жеље и интересовања својих ученика.

Табела 7. Преглед индивидуалних спортова и спортских игара који се налазе у школском програму

Документ	Индикатор	Фреквенција	Проценат
Школски програм	Два индивидуална спорта	11	26,83
	Две спортске игре	41	100
	Препоручени спортови из програма физичко васпитање-изабрани спорт	0	100

Планирање и реализација унутародељењских такмичења у изабраној спортској грани су обавезни облици рада са ученицима на часовима наставе физичко васпитање-изабрани спорт. Испитаници овог истраживања су потврдили (100%) да на часовима

изабраног спорта имају екипе и да се такмиче на нивоу одељења (табела 4). Организовање међуодељењских такмичења у изабраној спортској грани планирано је у 8 школа. Планирање и организовање оба нивоа такмичења у изабраној спортској грани поред обавезе у реализацији програмског садржаја, у значајној мери доприноси и стварању и развоју безбедне и подстицајне атмосфере у духу толеранције и фер-плеја у школи. Стручно веће наставника физичког васпитања треба да организују унутародељенска и међуодељенска такмичења и интегришу их у Програм школског спорта, који је обавеза школе, као и у Програм заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања. На овај начин програмски садржаји физичко васпитање-изабрани спорт утичу на развој и практиковање здравог начина живота, развоју свести о важности здравља код ученика и у одређеној мери превенирају насиље и друге облике деликвентног понашања.

Табела 8. Преглед планираних унутародељенски и међуодељенских такмичења у општем глобалном плану

Документ	Индикатор	Фреквенција	Проценат
Општи глобални план	Планирана су унутародељењска такмичења у изабраној спортској грани	41	100
	Планирана су међуодељењска такмичења у изабраној спортској грани	8	19,51

Непосредним увидом и анализом Годишњих планова рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт утврђено је да све школе имају годишње планове рада за овај предмет и да је сачињен на основу Школског програма и за спортску грану која се реализује у школској 2013/2014.години. Утврђено је да ниједан годишњи план рада у својој структури нема планиран развој физичких способности специфичних за изабрану спортску грану. На свим часовима изабраног спорта потребно је да се посвети пажња развоју физичких способности које су карактеристичне за изабрани спорт а у првом реду на брзину, снагу, издржљивост, гipкост, координацију и окретност, при чему се полази од индивидуалних могућности ученика.

Глобални планови рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт свих школа у истраживању садрже спортско техничко образовање које обухвата обучавање и усвршавање технике изабраног спорта. У планираним елементима технике изабраног спорта доминантно место заузимају вежбе индивидуалне технике изабраног спорта којим ученик треба да овлада како би му омогућила индивидуални напредак и припрему за учешће у игри по правилима изабраног спорта.

У свим школама глобални план наставе физичко васпитање-изабрани спорт у структури програмског садржаја садржи елементе индивидуалне и колективне тактике за изабрани спорт којима ће ученици бити обучавани у току школске године.

Ниједан глобални план не садржи елементе теоријског образовања који се реализује (без посебних часова-наставне јединице), ово је неопходно планирати како би се ученици упознали са значајем и вредностима изабраног спорта, основним принципима вежбања у складу са узрастом, о штетним последицама неправилног вежбања и предозирању у спорту, етичким и естетским вредностима спорта, чиме би се оснажила ученичка знања о физичком вежбању и физичком васпитању и вредновање физичког вежбања од стране ученика. У овом делу наставе предмета физичко васпитање-изабрани спорт налази се простор за утицај наставника на ученике да се одреде да своје слободно време искористе за бављење спортом или неком физичком активнишћу (рекреативно). Неопходно је да наставници физичког васпитања сукцесивно током наставног поцеса у току школске године и на свим часовима изабраног спорта информишу ученике о овим питањима, и када је то могуће усагласе са наставницима других предмета (биологије и хемије и др.) како би ученици и од других наставника добили знања из ове тематике, како би могли да формирају однос и став о значају физичке активности. У одговору испитаника да ли је рад на часу физичко васпитање-изабрани спорт утицао да се одреде за бављење спортом или неком физичком активношћу у слободно време 42,8% ученика је одговорило негативно.

У структури садржаја глобалних планова наставе физичко васпитање-изабрани спорт нема правила изабране спортске гране којима ће ученици овладати кроз планирано обучавање индивидуалних техничких и тактичких елемената и индивидуалне и колективне тактике изабраног спорта. Емпириска сазнања указују на устаљену праксу

наставника физичког васпитања да о правилима спорске гране упознају ученике у процесу обучавања индивидуалних техничких и тактичких елемената и индивидуалне и колективне тактике. Опште је прихваћена пракса наставника да одређен број часова овог предмета планирају кроз наставну јединицу „игра уз примену правила”

Истраживање је показало да 19.51% глобалних планова рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт садржи нове сложеније елементе/вежбе спорске гране у односу на претходну школску годину ако се ради о истом изабраном спорту. Индикативан је податак да само код 4 школе у глобалном плану може да се констатује да су планирани нови/сложенији елементи индивидуалне и колективне тактике изабране спортске гране.

Табела 9. Преглед и структура садржаја годишњег- плана рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт

Документ	Индикатор	Фреквенција	Проценат
Годишњи /глобални план рада за физичко васпитање- изабрани спорт	Развијање моторичких способности ученика специфичних за изабрану спортску грану	0	0
	Спортско техничко образовање ученика (обучавање и усваршавање технике)	41	100
	Индивидуална и колективна тактика изабраног спорта	41	100
	Теоријско образовање	0	0
	Правила изабраног спорта	0	0
	Прилагођени су у односу на ниво савладаности технике спортке гране	8	19,51
	Прилагођени су у односу на ниво савладаности тактике спортке гране	4	9,76

Ученици се за наредну школску годину изјашњавају за изабрани спорт на крају претходне школске године, а ова чињеница је значајна за наставника ако су ученици задржали исти спорт у следећој школској години. На основу планираног и реализованог садржаја у претходној школској години, и личне евиденције о овладаности програмом сваког ученика (формативно праћење ученика), наставник планира садржаје које ће реализовати у наредној школској години. На овај начин наставник прилагођава план рада специфичностима сваког одељења, уважавајући ниво савладаности свих елемената изабраног спорта и прилагођава га индивидуалним могућностима ученика сваког одељења. Стручна већа за наставу физичког васпитања у школама које су обухваћене истраживањем нису развила праксу да оперативни планови рада за предмет физичко васпитање-изабрани спорт, користе као полазну основу за планирање наставе овог предмета у наредној школској години.

На узорку школа у овом истраживању није утврђено да је развијена/установљена пракса код наставника физичког васпитања да оставрују континуитет у планирању наставе физичко васпитање-изабрани спорт када се за исти спорт ученици одлуче да га упражњавају у континуитету током другог циклуса основног образовања и васпитања или га упражњавају две или три школске године.(табела11). Датељније видети у: *Могућности усклађивања предмета физичко васпитање и физичко васпитање-изабрани спорт*.

Табела 10. Преглед коришћења оперативних планова за континуитет у планирању наставе физичко васпитање-изабрани спорт

Документ	Индикатор	Фреквенција	Проценат
Оперативни планови рада за физичко васпитање-изабрани спорт	Оперативни планови из предходне школске године служе као основа за планирање у свакој наредној школској години за исти спорт	0	0
	Нема континуитета у планирању предмета физичко васпитање-изабрани спорт	0	0

Увидом у документацију и евиденцију школа које су обухваћене истраживањем утврђено је да су ученици само три школе били у прилици да у току другог циклуса основног образовања упражњавају један спорт, реч је о пливању у Основној школи „Вук Стефановић Караџић“ у Крагујевцу која у свом саставу поседује затворен базен, ОШ „Илија Гарашанин“ у Аранђеловцу којој не постоје услови за реализацију наставе физичког васпитања, настава физичког васпитања-изабрани спорт се реализује са једним столом за стони тенис у холу школе, а у ОШ „Радоје Домановић“ у Крагујевцу оставрен је континуитет у реализацији рукомета. Само три школе су успеле да остваре континуитет у реализацији истог спорта током три школске године. Интересантан је податак да се у 9 школа (21,95%) реализују различити спортови за девојчице и дечаке, што је супротно упусту за реализацију овог предмета. Спортске игре које се реализују кроз програмски садржај физичког васпитања и по прописаној динамици (рукомет у петом разреду, кошарка у шестом разреду и одбојка у седмом разреду), реализују се у 12 школа (29,27%) као изабрани спорт из предмета физичког васпитања-изабрани спорт. Из напред изнетих података намеће се закључак да већина ученика није у прилици да изабере спортску грану која није већ у програму физичког васпитања, па самим тим није ни у прилици да задовољи своје жеље и интересовања.

Табела 11. Преглед спортских грана које су ученици упражњавали током другог циклуса основног образовања од школске 2010/11 до 2013/14.године

Основне школе – Кнић

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Вук Караџић“	Одбојка	Одбојка	Фудбал	Фудбал
„Свети Сава“	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал
„Рада Шубакић“	Фудбал	Рукомет	Рукомет	Фудбал

Основне школе – Крагујевац

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Јован Поповић“	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал
„Вук Караџић“	Пливање	Пливање	Пливање	Пливање
„Мома Станојловић“	Одбојка/фудбал	Одбојка	Кошарка	Одбојка
„Мирко Јовановић“	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал
„Станислав Сремчевић“	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал	Одбојка/фудбал
„21. Октобар“	Фудбал	Кошарка	Фудбал	Фудбал
„Милутин Тодоровић“	Кошарка	Кошарка	Кошарка	Фудбал
„Ђура Јакшић“	Кошарка /гимнастика	Кошарка /гимнастика	Кошарка /гимнастика	Кошарка /гимнастика
„Светозар Марковић“	Фудбал	Пливање	Стони тенис	Пливање
„Милоје Симовић“	Фудбал	Фудбал	Одбојка	Одбојка
„Трећи крагујевачки батаљон“	Рукомет	Кошарка	Фудбал	Одбојка

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Драгиша Михаиловић“	Оdboјка	Кошарка	Оdboјка	Оdboјка/фудбал
„Живадинка Дивац“	Стони тенис/фудбал	Кошарка /фудбал	Оdboјка /фудбал	Оdboјка /фудбал
„19.октобар“	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал
„Доситеј Обрадовић“	Оdboјка/стони тенис	Оdboјка/стони тенис	Оdboјка/стони тенис	Оdboјка/стони тенис
„Наталија Нана Недељковић“	Атлетика	Атлетика	Оdboјка	Оdboјка
„Драгиша Луковић Шпанац“	Рукомет	Рукомет	Оdboјка	Оdboјка
„Свети Сава“	Рукомет	Кошарка	Оdboјка	Фудбал
„Радое Домановић“	Рукомет	Рукомет	Рукомет	Рукомет
„Јулијана Ћатић“	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал	Оdboјка/фудбал
„Стеван Прота Поповић“	Рукомет /гимнастика /фудбал	Кошарка	Кошарка	Фудбал

Основне школе – Аранђеловац

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Свети Сава“	Рукомет	Кошарка	Кошарка	Кошарка
„Душан Радоњић“	Рукомет	Кошарка	Одбојка	Одбојка
„Веља Герасимовић“	Кошарка	Кошарка	Стони тенис	Стони тенис
„Љуба Ненадовић“	Одбојка	Одбојка	Одбојка	Стони тенис
„Вук Караџић“	Стони тенис	Стони тенис	Фудбал	Стони тенис
„Илија Гарашанин“	Стони тенис	Стони тенис	Стони тенис	Стони тенис
„Милош Обреновић“	Рукомет	Кошарка	Одбојка	Фудбал
„Милан Илић Чича“	Кошарка	Кошарка	Одбојка	Одбојка
„Светолик Ранковић“	Рукомет	Кошарка	Одбојка	Кошарка

Основне школе –Топола

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Карађорђе“	Оdboјка	Кошарка	Оdboјка	Кошарка
„Сестре Радовић“	Оdboјка/ Фудбал	Оdboјка/ Фудбал	Оdboјка/ фудбал	Оdboјка/ Фудбал
„Милан Благојевић“	Рукомет	Кошарка	Оdboјка	Кошарка
„Милутин Јеленић“	Рукомет	Оdboјка	Кошарка	Рукомет
„Живко Томић“	Рукомет	Рукомет	Рукомет	Рукомет

Основне школе –Лапово

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Светозар Марковић“	Кошарка /оdboјка	Кошарка /оdboјка	Кошарка /оdboјка	Кошарка /оdboјка

Основне школе –Баточина

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Свети Сава“	Рукомет	Кошарка	Одбојка	Фудбал

Основне школе –Рача

Назив школе	Разред V	Разред VI	Разред VII	Разред VIII
„Карађорђе“	Фудбал	Фудбал	Фудбал	Одбојка

Социо-демографске карактеристике – пол, локација школе и услови за реализацију наставе физичког васпитања

Социо-демографске карактеристике у овом истраживању су пол испитаника, девојчице и дечаци и локација школе у односу на урбану, субурбану и руралну средину. Школе које се налазе у централном и ширем градском језгу припадају урбаној средини. Школе које се налазе у мањим урбаним местима и на перифери урбаних средина припадају групи школа које су разврстане у субурбане. Руралној групи школа припадају оне чије је седиште у сеоској средини. Школе по условима за реализацију наставе физичког васпитања, разврстане су у школе са добрим, средњим и лошим условима. (детаљније видети у 5.4 Варијабле).

Постоји статистички значајна повезаност између локације школе и начина изјашњавања за изабрани спорт $\chi^2(4)=359.639$, $p=.001$, $\Phi=.435$.

Слика није најбоље изоштрена, чини се да је субурбана средина најдемократскија у погледу начина изјашњавања, условно речено (да су школе у субурбаним срединама вршиле анкетање).

Постоји статистички значајна повезаност између локације школе и понуђених спортова за избор, за све варијабле:

Табела 12. Утицај локације школе на начин изјашњавања за изабрани спорт, организацију унутародељенских такмичења и заступљеност одређених спортова у понуди

Изабрани спорт	χ^2	df	P
Атлетика	26.890	2	.000
Гимнастика	47.240	2	.000
Пливање	32.360	2	.000
Стони тенис	97.187	2	.000
Рукомет	30.988	2	.000
Кошарка	69.424	2	.000
Одбојка	18.865	2	.000
Мали фудбал	70.861	2	.000

Одбојка, кошарка, рукомет су најзаступљенији у понуди у урбаним срединама, а атлетика и стони тенис су најзаступљенији у руралним срединама.

Нема повезаности локације и унутародељењских такмичења услед једнообразних одговора испитаника.

Постоји статистички значајна повезаност између локације школе и међуодељењских такмичења (такмичења из изабраног спорта по разредима) $\chi^2(2)=437.979$, $p=.001$, $\Phi=.679$.

Нема повезаности између пола и одлуке за бављење спортом на основу рада на часовима физичко васпитање-изабрани спорт $\chi^2(1)=.371$, $p=.542$.

Нема повезаности између пола и активног бављења спортом (тренирања) $\chi^2(1)=2.716$, $p=.099$.

Нема статистички значајне повезаности између пола и рекреативног бављења физичком активношћу $\chi^2(1)=1.522$, $p=.217$.

Постоји статистички значајна повезаност између услова за реализацију наставе физичко васпитање-изабрани спорт и начина изјашњавања за изабрани спорт $\chi^2(4)=183.427$, $p=.001$, $\Phi=.311$. Најинформативнија (најдемократскија) група је са просечним условима.

Постоји статистички значајна повезаност између услова за реализацију наставе физичко васпитање-изабрани спорт и понуђених спортова за избор, за све варијабле изузев, малог фудбала, где не постоји статистички значајна разлика:

Табела 13. Утицај услова за раеализацију наставе физичког васпитања-изабрани спорт на организацију међуодељенских такмичења

Изабрани спорт	χ^2	df	P
Атлетика	51.341	2	.000
Гимнастика	46.905	2	.000
Пливање	213.308	2	.000
Стони тенис	350.056	2	.000
Рукомет	38.586	2	.000
Кошарка	104.819	2	.000
Одбојка	64.909	2	.000
Мали фудбал	1.038	2	.595

Постоји статистички значајна повезаност услова за реализацију наставе физичко васпитање-изабрани спорт и међуодељењских такмичења $\chi^2(2)=88.597$, $p=.001$, $\Phi=.306$. Лоши услови су предиктивни за непостојање такмичења по разредима, средњи услови су релативно најповољнији.

7. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРАКСУ

Прописани циљ и задатак обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт је да ученици кроз други циклус основног образовања задовоље своја интересовања и потребе за стицањем знања, способности за бављење спортом као интегралним делом физичке културе, а да се, при томе, задовоље индивидуалне потребе, радозналост и жеља за достигнућима у изабној спортској грани. Као и стварање трајне навике за бављење спортом и учешће на такмичењима. Из постављеног циља и задатка предмета делегирана је слобода школама да сагласно својим условима и специфичностима понуде ученицима избор спортских грана за које постоје услови у школи или у локалној средини. Значајну новину коју овај предмет уноси у образовни систем је избор спортске гране према жељама и интересовању ученика. Избор спортске гране се врши на нивоу одељења и изабрани спорт је обавезан за све ученике током школске године и може се мењати у свакој наредној. Понуда мора да садржи најмање два индивидуална спорта и две спортске игре. Школа је добила и аутономију да часове физичког васпитања-изабрани спорт реализује у објектима школе, на одговарајућим вежбалиштима – објектима ван школе (спортске хале, базен, отворени терени, клизалишта, скијалишта и др.). Настава овог предмета се може организовати у истој смени у оквиру редовног распореда часова или у супротној смени ако за тим постоји потреба и адекватни услови. Специфичност која карактерише овај предмет је да програмски садржај није прописан на националном нивоу, већ за сваку спортску грану за коју се одлуче ученици, наставник физичког васпитања сачињава програм. Програмирање садржаја овог предмета планира се као и сви остали часови наставе физичког васпитања.

Кроз дугогодишњу праксу примећено је да ученици нису у прилици да бирају спортске гране које већ нису у садржају програма физичког васпитања, да су школе у дефициту просторних услова за реализацију овог предмета, и да је проблематична изборност спортске гране у односу на интересовање и жеље оба пола у одељењу. Уочено је одређено несналажење наставника у процесу планирања и програмирање овог предмета, од позиционирања предмета у школском програму, начину избора спортске гране од стране ученика, броја спортова који се нуди ученицима за избор, израде општег плана рада до структуре годишњих/глобалних планова, оперативног план, реализације

одељењских и међуодељењских такмичења у изабраној спортској грани као и остваривања континуитета у планирању овог предмета.

Основно питање које смо поставили у овом истраживању је да ли се предмет физичко васпитање-изабрани спорт у потпуности реализује у складу са концепцијом предмета. На основу добијених резултата из упитника и анализом прикупљених индикатора из протокола можемо закључити да: у свим школама постоји годишњи/глобални план рада за предмет Физичко васпитање-изабрани спорт, али не постоји континуитет у планирању. Школе нису испоштовале обавезу да ученицима понуде најмање два индивидуална спорта и две спортске игре. Велики број школа ученицима нуди за избор спортске гране које се реализују кроз предмет физичко васпитање. У процесу реализације програмског садржаја изабране спортске гране, у свим школама систематски се организују одељењска такмичења у изабраном спорту, а приближно један трећина школа организује међуодељењска такмичења. На основу добијених резултата и непотврђености одређеног броја подхипотеза можемо закључити да је помоћна хипотеза **X1**- Планирање наставе предмета Физичко васпитање-изабрани спорт, у потпуности остварено у школама, није потврђена.

По основу друге помоћне хипотезе и постављених подхипотеза у истраживању се дошло до сазнања да нису у потпуности испоштоване препоруке за планирање и реализацију када је у питању избор спортова од стране ученика, не нуде се најмање четири спортске гране. Настава предмета физичко васпитање-изабрани спорт није пресудно утицала на ученике да се одреде да се активно баве спортом и рекреативним физичким вежбањем. У истраживању је потврђено да социо-демографске карактеристике утичу на однос ученика према наставном предмету физичко васпитање-изабрани спорт.

На основу добијених резултата и непотврђености одређеног броја подхипотеза можемо закључити да је помоћна хипотеза **X2**- Настава предмета Физичко васпитање-изабрани спорт у потпуности је реализована, поштовањем препорука за понуду спортова које ученици бирају личним изјашњавањем -није потврђена.

Анализом добијених резултата у овом истраживању и непотврђености помоћних хипотеза можемо закључити да X_0 -Предмет физичко васпитање-изабрани спорт је у

потпуности реализован у складу са концепцијом предмета- није доказана јер се планирање и реализација овог предмета значајно разликује од школе до школе. Понуда спортских грана које школе нуде ученицима на избор није у складу са жељама и интересовањем ученика. У малом броју школа ученици су у прилици да се такмиче кроз организовање међуодељењског такмичења у изабраној спортској грани. Релативно мали број ученика се активно бави спортом или се одлучује за рекреативне физичке активности у слободно време. Школе у недостатку материјално-техничких услова за реализацију овог предмета нису у могућности да ученицима нуде ширу листу спортских грана.

Након теоријског приступа проблему и на основу циља и задатка истарживања, као и постављених хипотеза, а на основу резултата који су добијени може се закључити :

- обавезни изборни предмет физичко васпитање-изабрани спорт, са дефинисаним циљем и задатком има своје оправдано место у плану другог циклуса основног образовања и васпитања;
- материјално-технички услови у школама немају капацитете да задовоље жеље и интересовање ученика за жељени спорт;
- локални спортски објекти/ресурси нису искоришћени у функцији наставе физичко васпитање-изабрани спорт и
- планирање и реализација овог предмета у школама није у складу концепције предмета.

Сагледавајући везу обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт са обавезним предметом физичко васпитање, и са обзиром на напред изнето, доводи се у питање начин планирања и реализације, а самим тим и квалитет наставе овог предмета. Можда је боље у оваквим околностима обавезном предмету физичко васпитање повећати недељни фонд часова на три.

Како је прописан наставни план и програм за други циклус основног образовања и васпитања у примени, препоручује се наставницима физичког васпитања да у поступку планирања и реализације наставе обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт:

- да објективно сагледају просторно-техничке услове школе и локалне заједнице за реализацију спортских грана, и реално сачине понуду спорских грана које ће уврстити у Школски програм,
- понуда мора да садржи најмање два индивидуална спорта и две спортске игре,
- изјашњавање ученика је обавезно на нивоу одељења, прихвата се онај спорт за који се определило највише ученика у једном одељењу, цело одељење реализује програм изабрног спорта целе школске године,
- изјашњавање ученика за изабрани спорт, организују на почетку школске године за ученике петог разрада, за остале разреде на крају предходног разреда,
- ученици могу да задрже исту спортску грану или да изаберу другу у свакој наредној школској години,
- планирање наставе овог предмета прилагодити у што већој мери моделу наставе физичког васпитања,
- обавезно сачинити општи план рада, за реализацију наставне области физичко васпитање, са оперативним елементима за конкретне услове којима располаже школа и локална заједница,
- глобални план рада за предмет физичко васпитање-избрани спорт треба да садрже следећу структуру: развој физичких способности, спортско техничко образовање, индивидуалну и колективну тактика, теоријско образовање, правила изабраног спорта и организацију унутар одељенских и међуодељенски такмичења,
- да воде евиденцију о достигнућима сваког ученика у изабраној спортској грани, како би нове програме сачинили уважавајући стечена знања, вештине и ставове ученика,
- да одрже континуитет у планирању изабраног спорта код одељења која упражњавају исти спорт у трајању од две, три или кроз цео други циклус,
- да користе оперативне планове из предходне школске године као полазну основу за континуирано планирање,
- да integriшу и хармонизују програмске садржаје оба предмета, водећи рачуна и о временској усаглашеност,

- да унутародељенска и међуодељенска такмичења у избраном спорту уврсте како у програм заштите ученика од насиља у школи тако и у програм недеље школског спорта.

ЛИТЕРАТУРА

- Аруновић, Д. (1998): Циљ и задаци школског спорта, Прилози о унапређивању наставе физичког васпитања, Министарство просвете, Београд.
- Ацковић, Т. (1991): Суноврат физичког и здравственог васпитања, Физичка култура 3, Београд.
- Богнар, Л., Матијевић, М. (2005): Дидактика, Школска књига, Загреб.
- Вилотијевић, М. (1999): Дидактика I, Научна књига, Београд.
- Вишњић, Д. и сар. (2004): Теорија и методика физичког васпитања, Факултет физичке културе, Београд.
- Вујисић, В. (2001): Прва година реформисане школе у Пољској, Настава и васпитање 2, Београд.
- Десет година реформи обавезног образовања (1984-1994) у неким европским земљама, Министарство просвете и спорта, Београд, 2001.
- Здањски, И. (1998): Нови програми физичког васпитања у основним и средњим школама, Прилози о унапређивању наставе физичког васпитања, Министарство просвете, Београд.
- Ивановић, С. (1998): Спорт у школи, Прилози о унапређивању наставе физичког васпитања, Министарство просвете, 1998, Београд.
- Коцић, Љ. (1984): Природа интересовања и потреба њиховог познавања и испитивања, Настава и васпитање 1, Београд.
- Куѓасоу, С. (2001): Темелјна наставна умијећа, ЕДУКА, Загреб.
- Лумпкин, А. (1987): Физичко васпитање као динамички процес(превод), Физичка култура, 3, Београд.
- Лескошек, Ј. (1976): Теорија физичке културе, Партизан, Београд.

- Мартиновић, Д. (1999): Евалуација педагошке климе на часу и ставови ученика према настави физичког васпитања у основној школи, Магистарски рад, ФСФВ, Београд.
- Матвејев, Л. П. (1984): Очерки по теорији физическој култури. Москва: Фискултура и Спорт.
- Матић, М. и Илић, С. (1977): Ниво и обим познавања проблематике физичког васпитања код ученика основних школе Србије, Физичка култура 1, Београд.
- Матић, М. и сар. (1982): Аксиолошке и методолошке основе ревалоризације телесног кретања-вежбања, Факултет за физичко васпитање, Београд.
- Милановић, Радисављевић, Пашић. (2013): Теоријско-концептуална основа и ефекти примене обавезног изборног предмета физичко васпитање-изабрани спорт у основној школи, Наставан пракса 2, Београд.
- Милановић, И., Радисављевић Јанић, С. (2007): Однос ученика основне школе и њихових родитеља према настави физичког васпитања и физичком вежбању, Настава и васпитање, бр. 2.
- Основно и обавезно образовање у свету, Министарство просвете РС, Сектор за истраживање и развој образовања, Београд 1995.
- Програм основне школе у Руској Федерацији, Сектор за истраживања и развој образовања, Министарство просвете, Београд, 1995.
- Пантић, Д. (1980): Природа интересовања, ИИЦ ССО Србије и Институт друштвених наука, Београд.
- Петровић, Г. (2002): Вредновање физичког васпитања у односу на остале предмете у основној школи, Магистарски рад, ФСФВ, Београд.

- Упоредна анализа наставног плана основног образовања и васпитања у Црној Гори, земљама региона и земљама европске уније, 2013, Подгорица.
- Rajston, Dyastman, Robins. (1966): Вредновање усавременом образовању, Вук Караџић, Београд.
- Родић, Н. (2002). Развој наставних планова и програма основне наставе физичког васпитања, Настава и васпитање, бр. 4.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (1986), бр. 2, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (1990), бр. 4, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (1992), бр. 50, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (1995), бр. 5, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (1996), бр. 6, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2007), бр. 6, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2008), бр. 5, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2009), бр. 6, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2009), бр. 72, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2010), бр. 2, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2011), бр. 2, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2011), бр. 2, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2011), бр. 52, Службени гласник, Београд.
- „Службени гласник РС – Просветни гласник“ (2013), бр. 55, Службени гласник, Београд.

- Сретеновић, З. (2012): Планирање наставе физичко васпитањ-изабрани спорт, Физичка култура 2, Београд.
- Хавелка, Н. (1991): Однос ученика према наставним предметима, Натава и васпитање 3, Београд.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Упитник за процену реализације предмета физичко васпитање – избрани спорт од стране ученика осмог разреда

Прилог 2: Протокол за проверу документације школе

**УПИТНИКА ЗА ПРОЦЕНУ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА ФИЗИЧКО
ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ**

Пол (заокружи)

Ж

М

1. За изабрни спорт сам се одлучио/ла на основу:

- а. Анкете коју је спровео наставник физичког васпитања на крају школске године.
- б. На основу усменог предлога наставника физичког васпитања.
- ц. Нисам се изајашањавао/ла

2. Заокружи спортове који су били понуђени да их изабереш:

1. Атлетика	5. Рукомет
2. Гимнастика	6. Кошарка
3. Пливање	7. Одбојка
4. Стони тенис	8. Мали фудбал

3. На часовима изабраног спорта имамо екипе и такмичимо се на нивоу одељења.

ДА

НЕ

4. У школи се организује такмичење (турнир) из изабраног спорта по разредима.

ДА

НЕ

5. Рад на часовима изабраног спорта је утицао на мене да се одлучим за активно бавим спортом/рекреацијом.

ДА

НЕ

6. Да у школи има могућности радо би се бавио (упиши један) спорт:

.....

7. Да ли активно (у клубу) тренираш неки спорт.

ДА

НЕ

8. Да ли се рекреативно (у слободно време) бавиш неком физичком активношћу.

ДА

НЕ

ПРОТОКОЛ ЗА ПРОВЕРУ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ШКОЛЕ

Школа:		Локација школе:	
Услови за наставу физичког васпитања:			
ПРОЦЕНА		БЕЛЕШКА	
ДОКУМЕНТ	ИНДИКАТОР	ПРОЦЕНА	
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ	Два индивидуална спорта		
	Две спортске игре		
	Препоручени спортови из програма физичко васпитање-изабрани спорт		
ОПШТИ ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА	Планирана су унутародељењска такмичења у изабраној спортској грани		
	Планирана су међуодељењска такмичења у изабраној спортској грани		
ГОДИШЊИ / ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА ЗА ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ- ИЗАБРАНИ СПОРТ	Развијање моторичких способности ученика специфичних за изабрану спортску грану		
	Спортско техничко образовање ученика (обучавање и усваршавање технике)		
	Индивидуална и колективна тактика изабраног спорта		
	Теоријско образовање		
	Правила изабраног спорта		
	Прилагођени су у односу на ниво савладаности технике спортке гране		
	Прилагођени су у односу на ниво савладаности тактике спортке гране		
ОПЕРАТИВНИ РАДА ЗА ПЛАНОВИ ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ- ИЗАБРАНИ СПОРТ	Оперативни планови из предходне школске године служе као основа за планирање у свакој наредној школској години за исти спорт		
	Нема континуитета у планирању предмета физичко васпитање-изабрани спорт		

